

Centrum Edukacji Nauczycieli
w Koszalinie

eduFOCUS

Zeszyt metodyczny nr 15

Kreatywnie - w zespole lub indywidualnie



W numerze:

Wychowanie przedszkolne

Renata Pietras-Pacyńko: Zaczarowany świat znaków, czyli o percepcji wzrokowej u przedszkolaka 5

Małgorzata Pietruk: Zaczarowany świat znaków. Doskonała percepcja słuchowa u przedszkolaka 8

Kształcenie specjalne

Sabina Małek-Galicka: Kolorowy i smaczny sposób na lekcję. Poranny krąg, czyli stymulacja polisensoryczna według pór roku 11

Edukacja wczesnoszkolna

Katarzyna Fiebiger: Każdy chce brać udział w wyzwaniach. O tworzeniu własnych książeczek w ramach projektu 19

Justyna Jakubczyk: List doradcy metodycznego do nauczyciela przygotowującego się do zawodu ... 32

II-III etap edukacyjny

Katarzyna Jacewicz: Różne sposoby na samodzielność i kreatywność uczniów na lekcji 37

Aleksandra Stępień: Przez teksty – o życiu 41

Tomasz Skonieczny: Motywowanie uczniów do czytania historycznego tekstu źródłowego na przykładzie „Reduty Orдона” Adama Mickiewicza 48

<i>Renata Lemańczyk: Pomysły na rozwijanie kreatywności uczniowskiej na lekcji języka obcego</i>	53
<i>Dorota Wójcicka-Popowicz: Rozwijanie kreatywności uczniów. Inspirujące zadania i karty pracy</i>	59
<i>Kazimierz Raczyński: Mobilność i uczenie się. Jak smartfony mogą wspierać rozwój uczniów?</i>	65
<i>Barbara Pawlak: Jak wprowadzam definicje funkcji trygonometrycznych w szkole ponadpodstawowej?</i>	73
<i>Witold Grabowski: Refleksje dotyczące samodzielnej pracy ucznia</i>	79
<i>Magda Radko: Świetne pytania, mądre odpowiedzi. O zrozumieniu nastolatka</i>	81
<i>Maciej Wiktorowski: Czy samodzielna nauka podejmowana przez uczniów jest ważna?</i>	90
<i>Dariusz Piekarcz: Kreatywna informatyka</i>	96
<i>Jolanta Piątkowska: Gry wideo na lekcji geografii</i>	100
<i>Małgorzata Kulik: Czy metoda projektu w edukacji dla bezpieczeństwa może być zadaniem inspirującym uczniów do samokształcenia i rozwoju zdolności?</i>	107

Bibliografia i zestawienia

<i>Małgorzata Trembowelska Zestawienie bibliograficzne – Praca domowa ucznia</i>	117
<i>Wykaz zdjęć, ilustracji, rysunków</i>	129

Współczesna edukacja nadal poszukuje odpowiedzi na pytanie nurtujące już starożytnych filozofów i myślicieli:

– Jak sprawić, by system edukacji spełniał założenie sentencji: *Non scholae sed vitae discimus*¹ ?

W tym numerze naszego *Zeszytu metodycznego* przyłączamy się do poszukiwań. Wskazujemy różne propozycje przybliżenia nauki i nauczania do życia. Proponujemy zajęcia, zadania i ćwiczenia sprzyjające rozbudzaniu osobistych zainteresowań uczniów oraz rozwojowi ich umiejętności. Najczęściej powtarzającymi się słowami będą więc określenia: *twórczo, kreatywnie, praktycznie, samodzielnie* czy czasowniki: *zachęcać, inspirować, motywować* itp.

Tytuł publikacji *Kreatywnie w zespole lub indywidualnie* wskazuje przykładowe dwie drogi przygotowania uczniów do poszukiwania miejsca w świecie i wdrażania ich do uczenia się w zgodzie z osobistymi potrzebami i wyborami.

Zapraszamy do lektury!

Przewodnicząca
Zespołu Redakcyjnego

¹ *Nie dla szkoły, lecz dla życia uczymy się*

Wychowanie przedszkolne

Renata Pietras-Pacynko
doradztwo metodyczne
wychowania przedszkolnego
renata.pietras@cen.edu.pl

Zaczarowany świat znaków, czyli o percepcji wzrokowej u przedszkolaka

Wstęp do nauki czytania i pisania stanowi ważny etap rozwoju dziecka. Jednak zanim maluch sięgnie po pierwszą książkę, należy zadbać o rozwój percepcji wzrokowej.

Percepcja wzrokowa odgrywa istotną rolę w nauce czytania i pisania. Dzieci, które mają dobrze rozwiniętą percepcję mogą łatwiej rozpoznawać litery, cyfry, oraz różnice między nimi. W efekcie, proces nauki staje się bardziej efektywny i satysfakcjonujący.

Jak można wspierać rozwój percepcji wzrokowej u dzieci w wieku przedszkolnym? Istnieje wiele kreatywnych sposobów, które mogą być zintegrowane w codziennej aktywności dziecka:

- zabawy z klockami i puzzlami: układanie klocków i puzzli to doskonałe ćwiczenie dla percepcji wzrokowej; dzieci muszą analizować kształty i wzory, aby skompletować obraz lub wzór;
- spostrzeganie kolorów: dzieci w wieku przedszkolnym uczą się rozpoznawać i nazywać kolory; zabawy z kolorowymi materiałami, malowanie i rysowanie pomagają w rozwijaniu percepcji kolorów oraz różnicowanie między nimi;
- gry wizualno-przestrzenne: zabawy takie jak układanie wzorów z klocków, łamigłówek czy gry planszowe wymagają od dzieci spostrzegawczości i precyzji w rozpoznawaniu obrazów;

- odkrywanie liter i cyfr w otoczeniu: podczas spacerów możemy zachęcać dzieci do szukania liter i cyfr w otaczającym środowisku, np. może to być tablica rejestracyjna samochodu, nazwa ulicy czy znak drogowy;
- malowanie i rysowanie: tworzenie obrazów i rysunków pozwala dzieciom eksperymentować z różnymi kształtami, kolorami i liniami, co wspiera rozwój percepcji wzrokowej;
- analiza wzrokowa: proces analizy wzrokowej polega na rozpoznawaniu i interpretowaniu informacji wizualnych, takich jak obrazy, litery czy cyfry; dzieci w wieku przedszkolnym uczą się skupiania uwagi na szczegółach oraz rozumienia związków przyczynowo-skutkowych poprzez obserwację i analizę oglądanych obrazów;
- czytanie książek z ilustracjami: książki z kolorowymi ilustracjami nie tylko rozwijają wyobraźnię dzieci, ale także pomagają im w rozpoznawaniu różnych obiektów i sytuacji.

Wszystkie te aspekty percepcji wzrokowej są istotne dla prawidłowego rozwoju umiejętności czytania, pisanie i nauki matematyki. Dlatego też, ważne jest, aby zapewnić dzieciom w wieku przedszkolnym bogate i różnorodne doświadczenia wizualne oraz angażować je w aktywności wspierające rozwój percepcji wzrokowej. Wspierając rozwój percepcji u przedszkolaka, dajemy dzieciom solidne fundamenty do jego dalszego rozwoju. Ważne jest, aby te działania były prowadzone w sposób przyjazny i zabawny, aby maluchy mogły czerpać radość z nauki i odkrywania nowych rzeczy.

Jako nauczyciel wychowania przedszkolnego często spotykam się z problemami zaburzenia percepcji wzrokowej u przedszkolaków.

Zaburzenia te mogą być trudne do zidentyfikowania, ponieważ dzieci w tym wieku nadal uczą się, jak prawidłowo widzieć i interpretować świat wokół siebie. Jednakże istnieją pewne objawy, na które warto zwrócić uwagę:

- niechęć do czytania lub oglądania książek – przedszkolaki z zaburzeniami percepcji wzrokowej mogą unikać czytania lub oglądania książek, ponieważ mają trudności z odczytywaniem tekstu lub obrazów;
- trudności w rozpoznawaniu kolorów – jeśli przedszkolak ma problem z identyfikacją podstawowych kolorów lub często myli je, może to wskazywać na zaburzenia percepcji kolorów;
- niezręczność w poruszaniu się – dzieci z zaburzeniami percepcji wzrokowej mogą być bardziej niezdolne do poruszania się w przestrzeni, często potykając się, uderzając w coś lub mając trudności z łapaniem piłki lub innych przedmiotów;
- trudności w koordynacji wzrokowo-ruchowej – przedszkolaki z zaburzeniami percepcji wzrokowej mogą mieć trudności w wykonywaniu zadań wymagających precyzji ruchowej, takich jak kolorowanie w obrębie linii lub łączenie punktów;
- nieprawidłowe reakcje na światło – jeśli dziecko reaguje nadmiernie na światło (np. unika jasnych miejsc) lub jeśli ma trudności z widzeniem w jasnym świetle, może to wskazywać na zaburzenia percepcji wzrokowej.

W przypadku podejrzenia jakichkolwiek zaburzeń percepcji wzrokowej u przedszkolaka, ważne jest przekazanie informacji rodzicom dziecka, aby mogli skonsultować się z lekarzem okulistą lub specjalistą w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Wczesne wykrycie i interwencja mogą pomóc w zapobieżeniu dalszym trudnościom w nauce i rozwoju dziecka. Jednocześnie zachęcam do angażowania się w aktywności, które wspierają percepcję wzrokową u dzieci, gdyż dzięki temu maluchy będą mogły wkroczyć w świat liter i cyfr z pewnością siebie i radością.

Małgorzata Pietruk
doradztwo metodyczne
wychowania przedszkolnego
malgorzatapietruk@cen.edu.pl

Zaczarowany świat znaków.

Doskonała percepcja słuchowa u przedszkolaka

W krainie rozwoju dziecka istnieje wiele tajemniczych zakątków, które przyciągają uwagę pedagogów i rodziców. Jednym z najbardziej fascynujących obszarów jest zdolność percepcji słuchowej u przedszkolaków. Jest to niezwykle istotny etap w rozwoju mowy i języka, który wymaga szczególnej uwagi oraz zrozumienia.

Percepcja słuchowa to zdolność przetwarzania dźwięków przez nasz mózg. Dla dzieci w wieku przedszkolnym, jest to kluczowy element w nauce języka pisanego i mówionego. Wartościowy jest nie tylko sam fakt słyszenia dźwięków, ale również umiejętność rozróżniania ich, analizowania i syntezy w słowa oraz zdania.

Badania nad percepcją słuchową u dzieci przedszkolnych są niezwykle interesujące. Wykazują, że dzieci w tym wieku posiadają zdolność do rozróżniania subtelnych różnic między dźwiękami, co jest fundamentem ich przyszłej umiejętności czytania i pisania. Dlatego też, świadomość rodziców i edukatorów na temat tej zdolności jest istotna.

Jak możemy wspierać rozwój percepcji słuchowej u przedszkolaków? Przede wszystkim poprzez stymulowanie zmysłu słuchu w codziennych aktywnościach. Śpiewanie piosenek, czytanie opowieści, słuchanie różnorodnej muzyki, to wszystko pomaga w rozwijaniu tej umiejętności. Ważne jest także, by dać dzieciom czas na słuchanie i przetwarzanie dźwięków w spokojnej atmosferze, bez zbędnych bodźców dźwiękowych.

Nie można również zapominać o roli zabaw i gier dźwiękowych w rozwijaniu percepcji słuchowej. Gry, takie jak "Zgadnij dźwięk", "Kto to mówi?" czy "Gdy dźwięk zniknął" nie tylko dostarczają dzieciom rozrywki, ale także kształtują ich umiejętności słuchowe.

Ważnym elementem wspierającym rozwój percepcji słuchowej u dzieci jest także dbałość o zdrowie uszu. Regularne kontrole słucho oraz unikanie nadmiernego hałasu są kluczowe dla zachowania prawidłowej funkcji słucho.

Percepcja słuchowa u dzieci przedszkolnych jest niezwykle ważnym elementem ich rozwoju. Warto poświęcić uwagę i czas na stymulowanie tego zmysłu, co przyczyni się do budowania solidnych fundamentów w nauce języka oraz innych obszarach edukacji.

Oto kilka przykładów ćwiczeń, które mogą pomóc w rozwijaniu percepcji słuchowej u dzieci przedszkolnych:

- Słuchanie dźwięków natury: Wybierzcie się na spacer do parku lub lasu i zwróćcie uwagę na różnorodne dźwięki otoczenia. Możecie słuchać śpiewu ptaków, szumu liści, szmeru strumienia. Po powrocie do domu porozmawiajcie o usłyszanych dźwiękach i spróbujcie je naśladować.
- Gra w dźwięki instrumentów: Zbierzcie różnorodne instrumenty muzyczne, takie jak bębny, trójkąt, dzwoneczki, i zachęćcie dzieci do eksperymentowania z nimi. Poproście dzieci, aby naśladowały dźwięki instrumentów lub tworzyły własne melodie.
- Słuchanie opowieści audiowizualnych: Korzystajcie z audiobooków lub opowieści na płytach CD, które posiadają elementy dźwiękowe, takie jak efekty dźwiękowe czy różnorodne głosy postaci. Zachęćcie dzieci do słuchania uważnie i reagowania na zmiany dźwięków w opowieściach.
- Gra w dźwiękowe ukryte przedmioty: Schowajcie różne przedmioty w pudełkach lub workach, takie jak dzwoneczki, piłeczki ping-pongowe, kredki, i poproście dzieci, aby przez

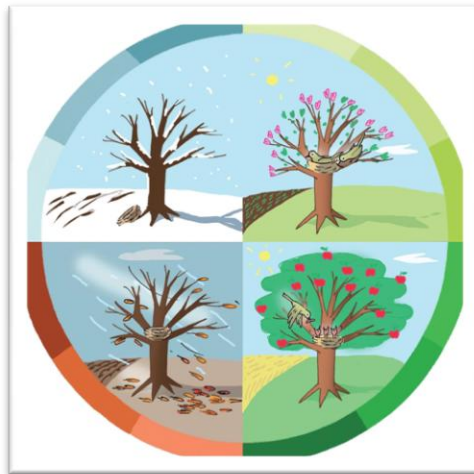
dotyk odgadły, co znajduje się w środku, słuchając dźwięków wydawanych przez te przedmioty.

- Ćwiczenia rytmiczne: Poproście dzieci, aby stuknęły w rytm palcami, rękoma lub nóżkami. Możecie wykorzystać do tego różnorodne piosenki lub melodyjki, a także zmieniać tempo i rytm, aby dzieci mogły dostosować się do różnych wzorców dźwiękowych.
- Słuchanie i identyfikacja dźwięków: Przygotuj zestaw dźwięków codziennych przedmiotów, takich jak dzwonek do drzwi, dzwonek do telefonu, kroki na schodach itp. Odtwórz te dźwięki i poproś dzieci, aby zidentyfikowały, co je powoduje.

Te ćwiczenia nie tylko rozwijają percepcję słuchową u dzieci, ale także są świetną zabawą i sposobem na budowanie więzi między dzieckiem a opiekunami.

Kształcenie specjalne

Sabina Małek-Galicka
doradca metodyczny
kształcenia specjalnego
sabinamalekgalicka@cen.edu.pl



Kolorowy i smaczny sposób na lekcję

Poranny krąg, czyli stymulacja polisensoryczna według pór roku

Polisensoryczna metoda *Porannego kręgu wg pór roku* jest metodą pracy z dziećmi, która wykorzystuje zmysły oraz elementy natury w celu stymulacji rozwoju sensorycznego i emocjonalnego. Metoda ta opiera się na okresach pór roku: wiosna, lato, jesień, zima, które wpływają na nasze samopoczucie, aktywność i potrzeby. W ramach tej metody, każdego dnia danego sezonu organizowany

jest "poranny krąg", podczas którego dzieci uczestniczą w różnych aktywnościach związanych z konkretną porą roku. Wiosną może to być spacer po ścieżkach pełnych kwiatów, latem piknik w ogrodzie, jesienią zbieranie kolorowych liści, a zimą zabawy na świeżym powietrzu związane z białym puchem.

Dzięki takim działaniom dzieci rozwijają swoje zmysły, zdobywają wiedzę o środowisku naturalnym, uczą się obserwować zmiany zachodzące w przyrodzie i rozwijają więź ze światem przyrody. Metoda ta promuje aktywność fizyczną, kreatywność oraz rozwija zdolności poznawcze i społeczne dzieci.

Metoda *Porannego kręgu wg ór czterech roku* dla dzieci charakteryzuje się niezwykłością dzięki uwzględnieniu naturalnego rytmu dnia oraz potrzeb rozwojowych dzieci. Podział na pory roku zapewnia dzieciom możliwość doświadczania różnych bodźców sensorycznych, które są charakterystyczne dla danej pory roku. Podczas stymulacji dzieci mogą eksplorować różnorodne tekstury, zapachy, dźwięki i kolory, co pobudza ich zmysły i rozwija percepcję sensoryczną. Dodatkowo, skupienie się na konkretnych elementach związanych z daną porą roku pozwala na bardziej wszechstronne i kompleksowe doświadczenia obcowania z naturą.

Niezwykłość metody polega także na indywidualnym podejściu do każdego dziecka, uwzględniającym jego potrzeby i umiejętności rozwojowe. Dzięki temu terapia jest dostosowana do specyficznych cech każdego dziecka – nie tylko z deficytami, co sprzyja pełniejszemu i bardziej efektywnemu rozwojowi.

W rezultacie metoda *Porannego kręgu* zapewnia nie tylko unikalne doświadczenia sensoryczne, ale również wsparcie w rozwoju emocjonalnym, społecznym i poznawczym, co przyczynia się do pełnego i harmonijnego rozwoju każdego dziecka.

Podczas zajęć stymulacji polisensorycznej prowadzonych tą metodą stymulowane są wszystkie zmysły dziecka. Dziecko ma możliwość doświadczania różnorodnych bodźców zmysłowych, które

wpływają na rozwój jego percepcji sensorycznej oraz integrację sensoryczną:

1. Wzrok: Stymulowany jest nie tylko poprzez kolorowe materiały na ścianach, ale także poprzez kolorystycznie odpowiednio dobrane materiały do dotykania, którymi możemy także wodzić przed oczami dziecka. Dziecko ma także możliwość obserwowania kolorowych i różnorodnych materiałów oraz zabawek, co stymuluje rozwój percepcji wzrokowej.
2. Słuch: Podczas zajęć wykorzystywane są dźwięki różnych instrumentów muzycznych oraz melodyjne piosenki, co stymuluje rozwój percepcji słuchowej i rytmicznej.
Bodźce słuchowe: propozycje instrumentów:
 - a) wiosna – bęben,
 - b) lato – gongi, grzechotki z piaskiem lub ryżem (są delikatne w brzmieniu, dlatego mogą być lepiej tolerowane przez dzieci z nadwrażliwością słuchową),
 - c) jesień – dzwony rurowe lub dzwonki, tamburyn,
 - d) zima – dzwonki lub trójkąt.
3. Dotyk: Odbywa się poprzez masaż dłoni lub całych rąk dziecka i wykonywany jest na początku zajęć z wykorzystaniem przede wszystkim oliwki, najczęściej zapachowej. Zapach zaś jest dobrany odpowiednio do realizowanej pory roku. Dziecko ma możliwość dotykania różnorodnych tekstur i powierzchni, co stymuluje rozwój percepcji dotykowej i kinestetycznej.
4. Węch i smak: zapach realizujemy przez zapachowe olejki do masażu dłoni, jak i zapach wydobywający się z kominka zapachowego. Należy zwrócić uwagę, aby zapach nie był nazbyt intensywny, drażniący. Podobnie dzieje się ze smakiem.
Bodźce zapachowe:
 - a) cytryna – wiosna,
 - b) róża – latem,

c) lawenda –jesienią,

d) mięta – zimą.

Bodźce smakowe to:

a) wiosną – cytryna,

b) latem – konfitura wiśniowa lub różna (niskocukrowa),

c) jesienią – krem czekoladowy,

d) zimą – mięta.

Podczas zajęć wykorzystywane są zapachy i smaki różnych produktów, co stymuluje rozwój percepcji węchowej i smakowej. Poprzez stymulowanie wszystkich zmysłów podczas zajęć stymulacji polisensorycznej metodą *Porannego kręgu wg pór czterech roku*, wspierany jest kompleksowy rozwój dziecka oraz jego zdolności poznawcze, emocjonalne i społeczne.

1. Wiosna:

Podczas porannego kręgu warto wykorzystać tematykę związaną z odrodzeniem natury, kwitnącymi roślinami i szeroko pojętym życiem. Można zachęcić dzieci do obserwacji zmian zachodzących na dworze. Zabawy ruchowe mogą nawiązywać do motywów wiosennych, takich jak skakanie po kałużach czy imitowanie kwitnących kwiatów.

2. Lato:

Latem warto skupić się na tematyce związanej z letnimi aktywnościami, wakacjami i słońcem. Można zachęcić dzieci do opowiedzenia o swoich planach i marzeniach na letnie miesiące.

3. Jesień:

Podczas porannego kręgu można skupić się na zmianach zachodzących w przyrodzie jesienią, takich jak opadające liście czy zbieranie plonów. Można zachęcić dzieci do zbierania jesiennych skarbów. Zabawy muzyczne mogą nawiązywać do dźwięków jesieni, np. szum liści czy deszczu.

4. Zima:

Zima to doskonały czas na tematykę związaną z zimowymi sportami i zabawami na śniegu. Można organizować wspólne zabawy na świeżym powietrzu lub korzystać ze stymulacji śniegu wewnątrz pomieszczenia. Zabawy muzyczne mogą nawiązywać do świątecznych melodii oraz dźwięków związanych z zimową aurą. Mogą mieć charakter chłodzący – wpływ na dotyk i czucie dłoni, np. kąpiele rąk w basenie lub dotyk kostek lodu, śnieżnych kulek.

Dostosowanie metody porannego kręgu do czterech pór roku pozwala na stymulowanie zmysłów dzieci ze SPE, integrowanie ich z naturą i otoczeniem, co wpływa pozytywnie na rozwój ich umiejętności społecznych, emocjonalnych i poznawczych. Takie działania wspaniale też oddziałują na integrowanie całego zespołu klasowego, czy przedszkolnego.

Podczas zajęć prowadzonych daną metodą, dzieci są poddawane różnym rodzajom bodźców związanych z aktualną porą roku.

Na przykład:

1. Wiosną dzieci mogą obserwować zmiany w przyrodzie, takie jak kwitnące kwiaty, zazieleniające się drzewa i ptaki śpiewające poranne pieśni. Mogą również brać udział w zabawach na świeżym powietrzu, takich jak poszukiwanie wiosennych kwiatów czy gry w klasy.
2. Latem dzieci mogą cieszyć się dłuższymi dniami, słoneczną pogodą i ciepłymi temperaturami. Mogą bawić się wodą, grać w piłkę nożną, robić pikniki w parku lub po prostu relaksować się na świeżym powietrzu.
3. Jesienią dzieci mogą obserwować zmieniające się kolory liści, zbierać kasztany i żołędzie, a także uczyć się o cyklu życia roślin. Mogą też tworzyć prace plastyczne związane z jesienią, takie jak papierowe wianki z liści.

4. Zimą dzieci mogą cieszyć się śniegiem, budować bałwany, jeździć na sankach i uczyć się śpiewać kolędy. Mogą też tworzyć ozdoby choinkowe, robić bałwanki na placu zabaw oraz uczestniczyć w zabawach na śniegu.

Dzięki różnorodnym bodźcom i aktywnościom związanym z daną porą roku, dzieci mają możliwość rozwijania swoich zainteresowań, umiejętności społecznych i sensorycznych oraz poznawania otaczającego ich świata.

Bardzo ważną, wręcz kluczową rolę podczas realizacji tych zajęć odgrywa terapeuta – nauczyciel, którego postawa, ruchy, ton głosu bardzo wpływa na dziecko. Może wpływać wyciszająco, relaksująco i kojąc spokojem lub odwrotnie, może też mieć oddziaływanie pobudzające.

Przebieg zajęć ma swój swoisty charakter, podyktowany jest zasadami, które dobrze jest mieć na uwadze. Ale też trzeba być świadomym, że praca z dziećmi bardzo często wymusza na nas zmianę istniejących rytuałów na rzecz danej chwili, sytuacji czy potrzeby. Kreatywność i umiejętność wtopienia się przez nauczyciela w ten moment „tu i teraz” to najważniejsza umiejętność nauczyciela. Gdy zajdzie taka konieczność, nie należy bać się wprowadzania małych zmian na rzecz potrzeby chwili i radości dzieci. Oczywiście, z zachowaniem umiaru we wprowadzanych zmianach, by zajęcia polisensoryczne zachowały swój sens.

Zajęcia polisensoryczne mają ustaloną kolejność, co daje dziecku poczucie bezpieczeństwa, bo wie, co nastąpi za chwilę. Terapeuta powinien być czujny na komunikaty wydawane przez dziecko i dostosowywać tempo zajęć, długość i rodzaj stymulacji do indywidualnych potrzeb dzieci.

Zasady prowadzenia zajęć metodą *Porannego kręgu*:

1. Rozpoczęcie zajęć poprzez zapalenie kominka zapachowego.
2. Obejście z zapalonym kominkiem wszystkich dzieci , tak aby mogły poczuć ciepło i zapach świecy, skoncentrować wzrok na jej blasku.
3. Masowanie oliwką dłoni dzieci, z równoczesnym śpiewaniem piosenki na powitanie.
4. Opowiadanie o porze roku, w której obecnie jesteśmy (krótkie, znaczące informacje).
5. Spotkanie z żywiołem (latem zapalenie lampionu, opowiadanie o cechach ognia, zdmuchiwanie go lub zalewanie wodą; jesienią rozwiewanie suchych liści, kierowanie wiatru na dzieci, na paski pomarańczowożółtej krepki; zimą wkładanie rąk do wody i dotykanie lodu; wiosną rozcieranie na dłoniach dzieci gliny, przesypanie nasion, dotykanie rosnącej w doniczkach trawy).
6. Stymulacja instrumentem dobranym do pory roku.
7. Zakładanie na głowy lub ręce kolorowych materiałów o kolorystyce charakterystycznej dla danej pory roku (różnorodność fakturowa).
8. Zaciemnienie pomieszczenia, (pamiętajmy, aby uprzedzić dzieci o tym) – szukanie dzieci z lampką, wypowiedanie ich imion.
9. Zapalenie lampy nadfioletowej, o ile taką posiadamy. Nie jest to obowiązkowy element. (Pokazywanie zabawek i przedmiotów fluorescencyjnych lub białych, rozrzucanie zimą białych płatków papierowego śniegu, piórek, bibułek).
10. Stymulacja smakowa – odpowiednio do pory roku.
11. Gaszenie lampki – bardzo ważnym elementem jest, aby to dzieci zgaszyły światło. Można w tym celu wybrać jedno dziecko i z zachowaniem całej skali bezpieczeństwa dziecko zdmuchuje przy nas świeczkę. Ten element często realizowałam z całą

grupą, aby nikt nie czuł się odrzucony. Siedząc w kręgu, wszystkie dzieci robiły duży wdech, a potem wydech – ... i świeczka zgaszona. Ten element kończy zajęcia.

Skuteczność metody polisensorycznej *Porannego* kręgu wg czterech pór roku na osiąganie sukcesów przez dzieci ze SPE może być różna w zależności od wielu czynników takich jak: indywidualne potrzeby i zdolności dzieci, doświadczenie i umiejętności nauczyciela oraz odpowiednie dostosowanie programu do konkretnych potrzeb grupy.

Jednakże ogólnie rzecz biorąc, metoda ta ma pozytywny wpływ na rozwój dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowymi także, poprawiając ich zdolność uczenia się, koncentrację, koordynację ruchową oraz umiejętności społeczne. Dzięki różnorodnym bodźcom sensorycznym dzieci mogą lepiej przyswajać nowe informacje i umiejętności, co może przyczynić się do ich sukcesów edukacyjnych.

Warto jednak pamiętać, że skuteczność tej metody może być różna dla różnych grup dzieci, dlatego ważne jest indywidualne podejście i monitorowanie postępów uczniów, by dostosować program do ich potrzeb.

Każde zajęcia wnoszą inny wachlarz postępujących po sobie emocji. Są to zajęcia, na które dzieci czekają. I choć są wielokrotnością powtórzeń – zrealizowanie i kreatywność daje tyle możliwości, że nigdy nie są monotonne.

Edukacja wczesnoszkolna

Katarzyna Fiebiger
doradztwo metodyczne
edukacji wczesnoszkolnej
katarzynafiebiger@cen.edu.pl

Każdy chce brać udział w wyzwaniach. O tworzeniu własnych książeczek w ramach projektu

Ciekawym, twórczym i kreatywnym zajęciem dla moich uczniów na lekcjach w klasach 1-3, z pewnością było poszukiwanie i realizacja pomysłów na tworzenie własnych książeczek. Mogą one powstawać w różnorodny sposób. Pierwszy, który chciałabym omówić, jest to miniksiążeczka wykonana ze złożonej kartki papieru formatu A4. Moi uczniowie, uczyli się najpierw bardzo dokładnie składać tę **kartkę**², aby powstał mały prostokąt. Wbrew pozorom, nie jest to takie proste, ale wspaniałe, precyzyjne ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej. Po złożeniu kartki dzieci nadawały tytuły swojej miniksiążeczce dotyczące omówionego wcześniej cyklu rozwojowego pszczoły. Następnie, na poszczególnych stronach rysowały kolejne cykle i podpisywały swoje obrazki. Jaja, larwy, poczwarki i wreszcie pszczoła miodna, pokolorowana żółto-czarnymi barwami, uzmysławiała stadia jej rozwoju. W ten sposób, powstały łatwe w swojej formie, edukacyjne książeczki, dzięki którym sami autorzy utrwalali najważniejsze wiadomości dotyczące pszczoły i jej znaczenia dla środowiska naturalnego. Te małe dzieła, zdobiły naszą klasową galerię i były obiektem zainteresowania uczniów z innych klas.

² <https://www.youtube.com/watch?v=sXR4OxY2Tal> – nagranie Mniki Sobkowiak pt. Dzień Książki – miniksiążeczka (dostęp 23 maja 2024)



Zdjęcie 1. Przykład strony tytułowej książeczki *Cykl rozwojowy pszczoły*



Zdjęcie 2. Kolejne stadia rozwoju pszczoły ilustrowane w książeczce



Zdjęcie 3. Postać larwy



Zdjęcie 4. Poczwarzka



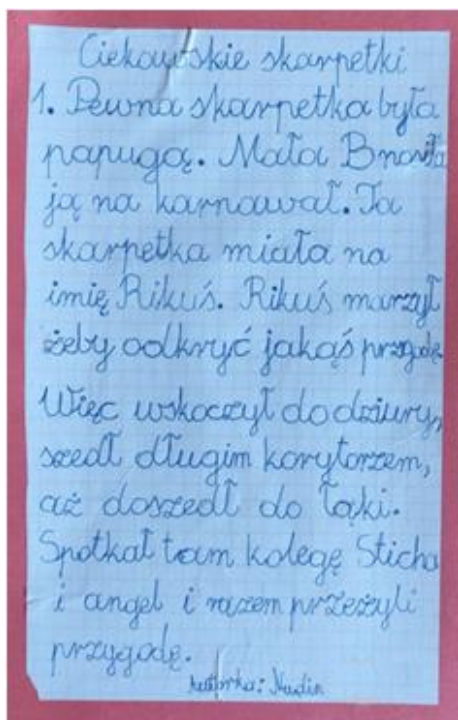
Zdjęcie 5. Klasowa wystawka

W pracy staram się, aby każda lektura omawiana w klasie była miniprojektem. Wówczas **dużo się dzieje i dzieci czekają na czas z książką**. Nie przeprowadzam testów ze znajomości treści, więc nie ma stresu. Każdy czyta, bo chce brać udział w wyzwaniach. A dzieje się bardzo dużo. To rzeczywiście prawdziwa edukacyjna przygoda, która dostarcza moim uczniom wiele radości.

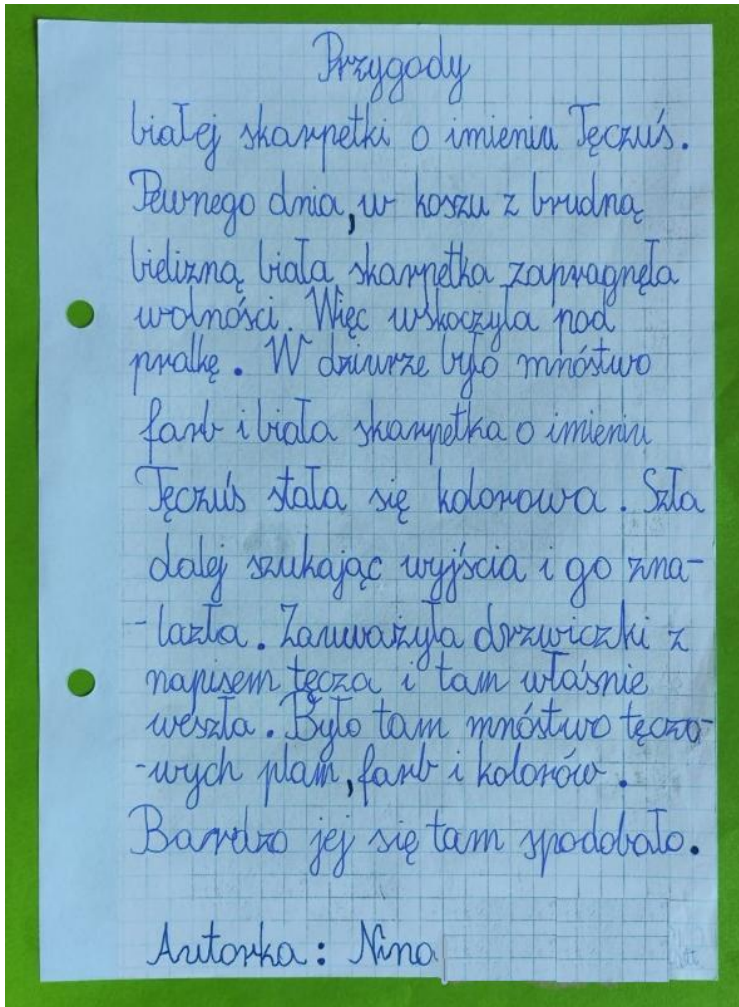
Takim ciekawym pomysłem na stworzenie własnej książki, była lektura Justyny Bednarek *Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek*. Omawiając kolejne przygody, które zdarzyły się bohaterom opowiadań – kolorowym skarpetkom, dzieciaki wpadły na pomysł, aby wymyślić własną skarpetkę. Uczniowie nadawali jej imię, opisywali jej wygląd i uruchamiali wyobraźnię, w jaki sposób mogła dostać się z pralki i wyruszyć w wielki świat. Pomysłowość dzieci jak zwykle nie zawiodła. W zależności od tego, jakie kto miał zainteresowania, skarpetki trafiały na stadion piłkarski, do lasu, do luksusowego hotelu, na plac zabaw i do wielu jeszcze innych ciekawych miejsc. Następnie swoje opowieści dzieci przelewały na papier. Po drobnych moich korektach ortograficznych i gramatycznych przepisywały tekst i naklejały na kolorowe kartki A4. Na kolejnej lekcji wykonywaliśmy ilustracje do tych wymyślonych historii. W ruch poszły kredki, mazaki i markery. W ten sposób każdy uczeń dołożył swoją cegiełkę do powstania klasowego projektu, książeczki o dalszych przygodach kolorowych, niepowtarzalnych skarpetek.

Aby jeszcze bardziej zaangażować uczniów, postanowiłam ogłosić klasowy konkurs plastyczny na okładkę do powstałych przygód. W konkursie wzięło udział kilkoro dzieci i aby wyłonić zwycięzcę, poprosiłam gospodarza klasy i zastępcę, aby pokazali te prace nauczycielom z edukacji wczesnoszkolnej w naszej szkole. W rezultacie, dwie przepiękne prace zdobyły taką samą liczbę punktów. Nie chciałam sama decydować o wyłonieniu zwycięzcy, chociaż, oczywiście, miałam swój typ. Po konsultacji z mamami z Trójki Klasowej, które chętnie się na ten temat wypowiedziały, naszą okładką została

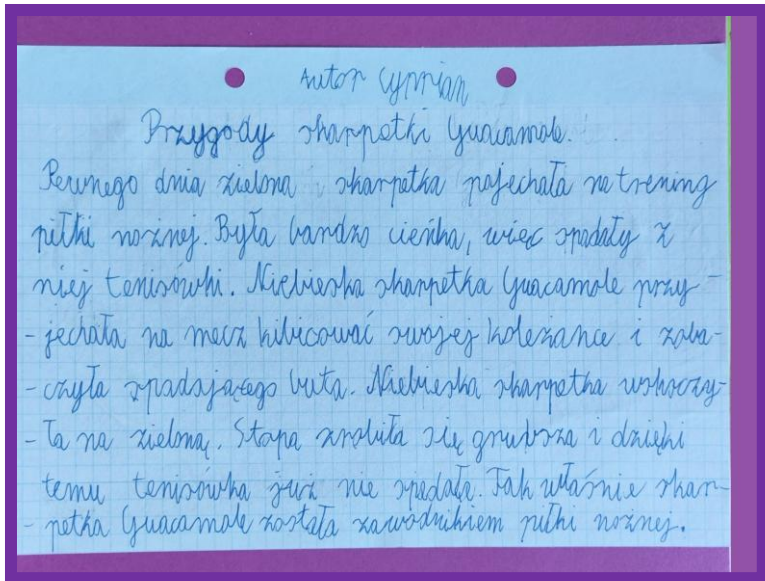
praca wyłoniona w wyniku losowania za pomocą ciągniętych na forum klasy zapalek. Łut szczęścia zdecydował, że wygrała praca Niny. Uczennica ta zdobyła główną nagrodę: dyplom i książeczkę ze styciami ufundowaną przez mnie – wychowawczynię klasy. Aby docenić innych uczestników konkursu, postanowiłam, że ich ilustracje również będą częścią naszej książki, na jej innych stronach. Książka, która w ten sposób powstała (zszyliśmy kartki z ciekawymi historiami i opowieściami napisanymi przez drugoklasistów) jest w naszej klasowej biblioteczce. W przyszłości trafi do szkolnej biblioteki i może zainspiruje innych uczniów i nauczycieli.



Zdjęcie 6. Przykładowa praca uczennicy *Ciekawskie skarpetki*



Zdjęcie 7. Kolejny przykład pracy – Przygody białej skarpetki o imieniu Tęczus



Zdjęcie 8. Propozycja Cypriana – Przygody niebieskiej skarpetki



Zdjęcie 9. Przykład ilustracji do opowieści o skarpetkach



Zdjęcie 10. Druga ilustracja do książeczki



Zdjęcie 11. Trzecia ilustracja do książeczki



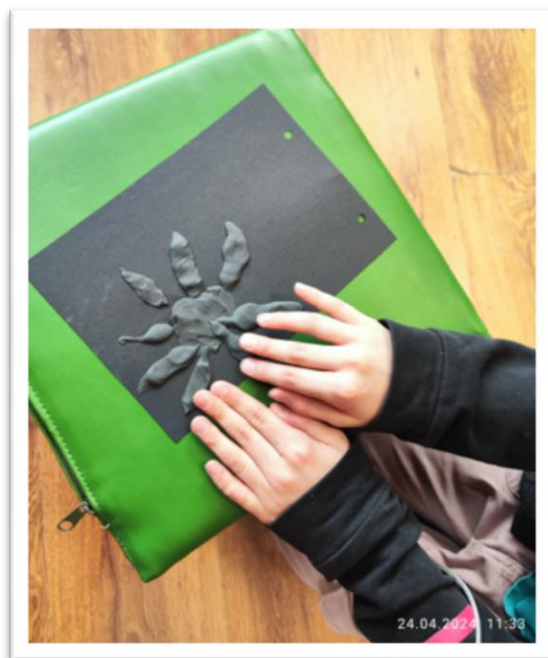
Zdjęcie 12. Projekt okładki

Trzeci pomysł na powstanie ciekawej książki – wytworu dziecięcych rąk, pojawił się podczas wizyty w Bibliotece Miejskiej – Filii nr 3 w Koszalinie. Zajęcia, w których uczestniczyła moja klasa, odbyły pod hasłem „Czarna księga kolorów”. Dotyczyły one ogólnie pojętej tolerancji wobec innych ludzi. Bardzo często w szkole i wśród dzieci

odmienność bywa napiętnowana, wyśmiewana i gardzona. Aby temu zaradzić, by tak nie było, pani bibliotekarka przybliżyła uczniom problemy ludzi niewidomych. Przedstawiła sylwetkę osoby, która stworzyła słynny alfabet Braille'a. Chłopiec, który w wieku kilku lat stracił wzrok, wymyślił sposób, aby takich ludzi jak on nie pozbawić możliwości czytania i obcowania z literaturą. Dzieci miały okazję zobaczyć książki i czasopisma stworzone dla niewidomych, a także wczuć się w ich położenie, rozwiązując dotykowe zagadki z zasłoniętymi oczami. Na zakończenie zajęć każdy uczestnik otrzymał czarną plastelinę i czarną kartkę z bloku technicznego. Dzieci z plasteliny lepiły dowolną rzecz i tworzyły ją w taki sposób, aby później móc ją przykleić do otrzymanej kartki. Przedmiot odstawał, był wypukły, zatem dotykiem można było rozpoznać, co dany autor miał na myśli. Kartki przedziurkowane i zszyte sznureczkiem dały wspaniały efekt niepowtarzalnej książeczki, którą zabraliśmy do naszego klasowego księgozbioru. Tak wykonane dzieło mogą teraz podziwiać uczniowie z innych klas, a także dorośli. Na zebraniu rodzicielskim, omawiając postępy edukacyjne moich uczniów, **przedstawiłam kreatywność, samodzielność i ich pomysłowość**. Stworzyli oni bowiem niepowtarzalne woluminy, które będą mogły być w przyszłości inspiracją dla innych.



Zdjęcie 13. Niezwykła Czarna książka kolorów



Zdjęcie 14. Próba umiejętności rozpoznawania kształtów



Zdjęcie 15. Inne kształty w *Czarnej książce kolorów*



Justyna Jakubczyk
doradztwo metodyczne
edukacji wczesnoszkolnej
justynajakubczyk@cen.edu.pl

List doradcy metodycznego do nauczyciela przygotowującego się do zawodu ...

Drogi Nauczycielu!

Za Tobą niemal dwa lata pracy w szkole. Zdążyłeś poczuć rytm roku szkolnego i to, z jakimi obowiązkami łączy się zawód nauczyciela. Zapewne już wiesz, że na studiach mało czasu poświęca się pragmatyce zawodowej, że rzeczywistość szkolna przynosi wyzwania, o których nie miałeś pojęcia... Zdążyłeś się też zorientować, że uczniowie w plecakach nie przynoszą tylko zeszytów i książek, ale cały bagaż codzienności pozaszkolnej. Przeżywałeś już sukcesy i porażki swoich podopiecznych – te związane z nauką, jak i te w relacjach z rówieśnikami. Obserwowałeś innych nauczycieli przy pracy i już wiesz, jakim nauczycielem chcesz sam być. Wiesz też, czy będziesz kontynuować pracę w szkole, czy może obierzesz inny kierunek rozwoju zawodowego.

W drugim roku pracy zgodnie z przepisami regulującymi przygotowanie do zawodu (art. 9fa KN) musisz przeprowadzić co najmniej jedną godzinę zajęć w obecności: dyrektora szkoły, mentora, o którym mowa w art. 9ca ust. 11; doradcy metodycznego albo nauczyciela konsultanta, albo przedstawiciela organu sprawującego nadzór pedagogiczny, albo nauczyciela dyplomowanego, który naucza tego samego przedmiotu lub prowadzi ten sam rodzaj zajęć, zatrudnionego w tej samej lub innej szkole. Dyrektor może poprosić doradcę metodycznego o obserwację Twojej lekcji lub zajęć.

Wiem, że to może być dla Ciebie trudna sytuacja. Obecność kogoś obcego w sali lekcyjnej to duży stres zarówno dla Ciebie, jak i dla dzieci i Twojego Mentora. Możliwe, że zastanawiasz się czego możesz się spodziewać po wizycie doradcy metodycznego na swoich zajęciach i jak się do takiej wizyty przygotować. Mam nadzieję, że uda mi się przekonać Ciebie, że nie masz się czego obawiać, a nasza współpraca może przynieść wiele korzyści. Być może później sam poprosisz o wsparcie doradcy metodycznego.

Jeśli dyrektor powiadomił Cię o tym, że w związku z odbywaniem przygotowania do zawodu w określonym terminie przeprowadzisz zajęcia w obecności mentora, doradcy metodycznego i samego dyrektora, sprawdź, jaki ośrodek tematyczny będziesz realizować. Zwróć uwagę na to, że to Ty wybierzesz temat dnia i sposób jego realizacji, uwzględniając specyfikę Twojego zespołu klasowego oraz nawiązanie do wcześniej wprowadzonych wiadomości i umiejętności. Oczywiście, „z tyłu głowy” zawsze musisz mieć podstawę programową, bo jej zrealizowanie jest Twoim zadaniem, a nie podręcznika, czy programu, planu pracy albo rozkładu materiału. Każda, nawet najprostsza aktywność, jaką zaproponujesz dzieciom, powinna przybliżyć Cię i Twoich wychowanków do nabycia wiadomości i umiejętności zapisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Myślę, że już zauważyłeś, że podstawa programowa to również preambuła, warunki jej realizacji i komentarze.

Kiedy już przeanalizujesz podstawę programową, plan pracy, podręcznik i materiały ćwiczeniowe, pomyśl, jaki sposób realizacji zajęć będzie odpowiedni dla Twoich uczniów. Szukając inspiracji w Internecie pamiętaj, że czasami mniej znaczy lepiej. Nie chodzi przecież o efektywność, ale o efektywność, o proces rozwoju dziecka i nabywania przez nie kompetencji. Choć „efekty specjalne” pomagają utrzymać uwagę dziecka w młodszym wieku, to wprawne oko obserwującego w zachowaniu dzieci odnajdzie informację o tym, czy lekcja jest wyraźnie różna od tych, jakie prowadzone są zazwyczaj.

Ta analiza powinna doprowadzić Cię do stworzenia przyjętej w szkole dokumentacji zajęć. Nie ma jednego wzoru konspektu czy scenariusza zajęć. W każdej szkole mogą wymagać od Ciebie innego przygotowania tego dokumentu. Jednak zawsze musisz wiedzieć co, z kim, jak, w jakiej kolejności, i po co będziesz podejmować działania. Określ zatem cele zajęć, metody i formy pracy, pomoce dydaktyczne oraz przebieg zajęć. Pamiętaj o strukturze lekcji i dobrym rozplanowaniu w czasie aktywności dzieci. Nie możesz zapomnieć o indywidualizacji procesu nauczania-uczenia się. Dobrze jest w metryczce konspektu, scenariusza zajęć zawrzeć najważniejsze informacje o zespole klasowym. Kiedy znam dynamikę relacji w zespole, diagnozy uczniów ze specjalnymi i specyficznymi potrzebami edukacyjnymi oraz ogólny poziom funkcjonowania poznawczego uczniów, łatwiej mi docenić Twój wkład pracy. Te informacje pomogą mi również w udzieleniu Tobie wsparcia metodycznego w trakcie omówienia obserwowanych zajęć.

Wspaniale byłoby móc porozmawiać razem przed zajęciami i po zajęciach. Niestety, rzeczywistość szkolna rzadko na to pozwala. Pamiętaj, że możesz zadzwonić do mnie i poprosić o konsultacje telefoniczną, w trakcie której porozmawiamy o przygotowywanych zajęciach edukacyjnych, jak również o mocnych i słabszych stronach Twoich wychowanków. Myślę, że taka rozmowa może pomóc Ci rozwiązać wątpliwości i oswoić się ze stresem związanym z obserwacją zajęć.

Przed zajęciami uprzedź dzieci, że na zajęciach będą dodatkowe osoby. To ważne, bo każda zamiana może być dla nich wyzwaniem. Dlatego też tak istotnym jest to, byś zapraszał na swoje zajęcia mentora. Rozmowy o przeprowadzonych zajęciach pomogą Ci w realizacji zadania zapisanego w §2 ust. 1 rozporządzenia MEiN z 6.09.2022 r.: „dokonuje ewaluacji własnej pracy i wykorzystuje jej wyniki do doskonalenia dalszej pracy”. Wizyta doradcy metodycznego też ma na celu dostarczenie Ci konkretnej informacji zwrotnej,

która pomoże Ci w doskonaleniu warsztatu pracy. Twój dyrektor, mentor i ja mamy świadomość, że się uczysz, dlatego ten etap nazywa się „przygotowaniem do zawodu”. Obserwacja zajęć prowadzonych przez nauczycieli o większym stażu pracy oraz prowadzenie zajęć pod ich okiem dostarczą Ci doświadczeń, które zbudują Twój profesjonalizm.

Na początku zajęć przekaz wszystkim obserwującym scenariusz zajęć oraz inne przygotowane materiały, np. zindywidualizowane karty pracy. Każdy nauczyciel wie, że czasami trzeba elastycznie podejść do planowanego przebiegu zajęć. Obserwacja pracy uczniów i bieżące reagowanie na pojawiające się sytuacje są tak naprawdę poświadczeniem Twojej kreatywności i umiejętności podążania za potrzebami dzieci. Nie martw się, jeśli nie zrealizujesz jakiegoś punktu planu, bo okaże się, że dzieci potrzebują więcej czasu np. na zrozumienie i rozwiązanie problemu matematycznego. Pamiętaj też o przygotowaniu dodatkowych zadań dla klasowych „nudzimisiów” (dzieci, wołających „proszę pani, nudzi mi się”), pracujących szybciej niż większość uczniów z Twojej klasy. Jeśli inspirujesz się publikowanym scenariuszem zajęć i chcesz coś zmienić w przebiegu zajęć, zapisz to w swoim scenariuszu. Gdy zapisujesz pracę grupową na arkuszach szarego papieru, a na lekcji dzieci dostaną przygotowane karty pracy do pracy w parach i arkuszy nigdzie nie widać, to wiadomo, że ta zmiana nie wynikała bezpośrednio z potrzeby chwili, ale była wcześniej zaplanowana. Skoro nie wynikała z wcześniej omawianego „marginesu elastyczności”, to rodzi się pytanie o to, czemu nie została ujęta w przedstawionym scenariuszu.

Przeanalizuj wcześniej z mentorem zaplanowane metody pracy. Upewnij się, że nie popełnisz błędów merytorycznych i właściwie dostosujesz poziom trudności oraz liczbę zadań do możliwości uczniów. Więcej nie zawsze znaczy lepiej. Pewne „sprawy” poczujesz dopiero wtedy, gdy przepracujesz cały etap edukacyjny (przepracujesz z daną grupą dzieci trzyletni cykl – klasy 1., 2. i 3.). Twój mentor już ma

doświadczenie, które pozwoli mu ocenić adekwatność Twoich propozycji. Konsultuj z nim swoje pomysły, rozmawiaj o trudnościach.

Wiem, że się stresujesz tą obserwacją. Uważaj na błędy językowe, nie mogą one pojawiać się zbyt często. Każdy nauczyciel powinien dbać o piękno naszego języka ojczystego.

W obserwowanych przeze mnie lekcjach czasami brakowało czasu na podsumowanie zajęć. Przygotowując zajęcia pokazowe, tak zaplanuj działania, by w jednostce lekcyjnej zmieścić wszystkie ogniwa, części lekcji.

Pamiętaj, że jestem po to, by wskazać mocne strony Twojej pracy i omówić te elementy, nad którymi musisz jeszcze popracować, tak by w ostatnim roku przygotowania do zawodu przeprowadzić przed komisją udaną lekcję i uzyskać najwyższą ocenę, tak byś spokojnie uzyskała stopień nauczyciela mianowanego. Jeśli usłyszysz jakieś uwagi, nie traktuj ich jako złej monety, a raczej jako drabinę podnoszącą kompetencję zawodowe. Błędy zdarzają się każdemu. Nauczyciel dyplomowany też ma prawo do gorszych dni. Ważne, byś traktował je jako etapy doskonalenia, a nie determinanty niskiej samooceny.

Prawo związane z awansem zawodowym nie określa jaka dokumentacja ma pozostać po obserwacji lekcji prowadzonej przez nauczyciela w drugim roku przygotowania do zawodu. Pamiętaj jednak, że to lekcja pokazowa, obserwowana przez dyrektora, który za chwilę będzie decydował o Twojej ocenie pracy i Waszej dalszej współpracy. Przygotuj się do niej dobrze. 😊

*Powodzenia!
Twój doradca metodyczny.*

II-III etap edukacyjny

Katarzyna Jacewicz
doradczynie metodyczna
języka polskiego
szkoły podstawowe

Różne sposoby na samodzielność i kreatywność uczniów na lekcji

Język polski to nie tylko zestaw reguł gramatycznych czy zasady ortografii, to także narzędzie do wyrażania myśli, emocji oraz kreatywności. W ramach nauki tego przedmiotu, istnieją ćwiczenia, które nie tylko pomagają zrozumieć strukturę języka, ale także inspirować do rozwoju zdolności komunikacyjnych i kreatywnych. Zadania z języka polskiego mogą być inspirujące i mogą przyczynić się do wszechstronnego rozwoju ucznia. W obecnych czasach nauczyciel musi odejść od rutyny i sięgnąć po takie narzędzia, które zachęcą i zmotywują ucznia do pracy. Bardzo chcemy, aby nasze lekcje dostarczały uczniom emocji, dlatego warto podjąć wyzwanie i stworzyć miejsce na taką aktywność w oparciu o omawiane na lekcji zagadnienia.

W tym artykule przedstawiam więc kilka propozycji odbiegających od konwencjonalnej formy podającej czy wykładowej, które mogą przyczynić się do rozwoju ucznia.

1. Tworzenie własnych tekstów

Pisanie własnych tekstów czy to w formie opowiadań, esejów czy poezji, to doskonały sposób na rozwijanie kreatywności i samodzielnego myślenia. To zadanie stawia przed uczniami wyzwanie wyrażenia swoich myśli i uczuć w sposób klarowny i przekonujący. Praca

nad własnymi tekstami wymaga nie tylko znajomości reguł językowych, ale także umiejętności kreatywnego formułowania myśli oraz logicznego argumentowania.

2. Heksy

Heksy służą do tworzenia pewnego rodzaju powiązań. Na lekcji możemy wykorzystać je w dowolny sposób np. tworząc powiązania do wybranego tematu lub hasła. Dzielimy uczniów na grupy, aby wspólnie opracowali dany problem. Warto po wydrukowaniu takie heksy zalaminować. Wówczas posłużą wiele razy. Na zalaminowanych heksach możesz pisać flamastrami suchościernymi.³

3. Puzzle

Można je wykorzystać podobnie jak heksy do utrwalenia rodzajów i gatunków literackich, zasad ortograficznych, środków stylistycznych itp.

4. Krzyżówki

Są doskonałym narzędziem do pracy w grupie, ale też sprzyjają powtórkom. Uczniowie pracują w parach. Ich zadaniem jest stworzenie krzyżówki, której hasłem będzie np. wyraz *Mickiewicz*. Po zakończonej pracy uczniowie wymieniają się zagadkami i rozwiązują je. Mogą one dotyczyć lektury, bohaterów itp.

5. Film animowany poklatkowy (Stikbot Studio 2.0)⁴

Wykorzystując to proste narzędzie stworzymy krótkie filmiki np. relację z pola walki, wykorzystując utwór Adama Mickiewicza *Reduta Ordona*.

6. Przez dziurkę od klucza

Uczniowie przez dziurkę od klucza obserwują to, co dzieje się w poszczególnych scenach omawianego utworu. W kolejnym etapie

³ <https://zlotynauczyciel.pl/downloads/heksy-edukacyjne/> ;
<https://zlotynauczyciel.pl/downloads/szablon-heksy/>

⁴ Aplikacja Stikbot Studio umożliwia tworzenie filmów poklatkowych na telefonie lub tablecie za pomocą ulubionego Stikbota, Klikbota lub figurki. To zabawna i funkcjonalna aplikacja, z której każdy może korzystać.

uczniowie wykazują się znajomością sceny: określają, do której sceny odnosi się ich praca, wskazują bohaterów sceny, określają miejsce, w którym rozgrywa się akcja. Można też wykorzystać hasła wycięte z gazet, które kojarzą się z daną lekturą i wyjaśnić znaczenie dwóch z nich w kontekście omawianego tekstu.

7. Okladka książki

Okladka do mojej ulubionej książki lub *Nowa okładka ulubionej lektury* to pomysły na aktywną pracę uczniów. Elementy graficzne projektów okładek mają podpowiedzieć innym uczniom, o jaką książkę chodzi.

8. Lego-logos (autor metody – dr Jarosław Marek Spychała)

Metoda ta pozwala na budowanie pomysłów zrozumienia tekstów, prezentowanie refleksji na temat fragmentów czytanych utworów. Jest też wspaniałą okazją, by obserwować, jak nasi podopieczni wspólnie pracują, a przy tym się bawią.

9. Gra szkolna, terenowa, stacje zadaniowe

Jest to praca projektowa. Poszczególne grupy wymyślają zadania dotyczące różnych zagadnień, a zabawa jest przygotowana dla innej klasy, która omówiła już tekst.

Przykład 1: Gra do *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza

Zadania: terapia Tadeusza, przygotowanie kremu dla Telimeny, pisanie listu gończego za Jackiem Soplicą, ale też quiz dotyczący szlachty.

Przykład 2: Gra do *Dziadów* cz. II Adama Mickiewicza, pięć za-

dań-stacji: quiz o dramacie; odegranie scenki; stworzenie drzewa genealogicznego bohatera dramatu; napisanie wiersza; rozszyfrowanie cytatów z tekstu.

10. Ja mam... Kto ma...?

Można zaproponować uczniom grę *Ja mam ... Kto ma?*. Pytania i odpowiedzi łączą się z wydarzeniami omawianej lektury, bohaterami itp.

II-III etap edukacyjny

Zadania z języka polskiego nie tylko mają na celu przekazanie wiedzy o strukturze języka, ale także inspirują do rozwoju zdolności komunikacyjnych, kreatywnych oraz krytycznego myślenia. To doskonałe sposoby na wszechstronny rozwój ucznia. Dlatego warto wykorzystać różnorodne formy zadań, aby stworzyć inspirującą i efektywną drogę do nauki pełną przygód, której współautorem jest uczeń.

Aleksandra Stępień
doradczyni metodyczna
języka polskiego dla szkół ponadpodstawowych
aleksandrastepien@cen.edu.pl

Przez teksty – o życiu

W pracy z młodzieżą na lekcjach języka polskiego w liceum staram się unikać wykorzystywania gotowych kart pracy, które porządkują pracę z tekstami literackimi zgodnie z wizją i schematem myślenia wyłącznie twórcy tych kart⁵. Staram się zachęcać młodzież do tworzenia własnych materiałów i interpretowania tekstów literackich zgodnie z własnym porządkiem myślenia.

Niejako na przekór samej sobie postanowiłam podzielić się z Państwem materiałem, który można nazwać kartami pracy. Przygotowałam je na lekcje w szkole ponadpodstawowej, podczas których uczniowie mają możliwość nie tylko interpretować tekst podstawy programowej, ale również zdobyć wiedzę psychologiczną. W moim przekonaniu wiedza psychologiczna jest dziś tym, czego polskiej szkole brakuje niezmiernie. Stan zdrowia psychicznego naszej młodzieży jest kiepski, nie trzeba się o tym rozwodzić, bo my, którzy pracujemy z młodzieżą, jesteśmy świadomi trudnej sytuacji, w jakiej znaleźliśmy się jako opiekunowie nastolatków. Młodzież potrzebuje wiedzy psychologicznej do tego, żeby lepiej radzić sobie z wyzwaniami współczesnego świata, ale może ją także wykorzystywać jako kontekst poszerzający interpretację dzieła literackiego.

Sprawne posługiwanie się faktycznymi kontekstami przynosi bowiem wielkie korzyści podczas egzaminu maturalnego. Poniżej prezentuję Czytelniczkom i Czytelnikom trzy karty pracy, które łączą

⁵ Pisałam o tym w jednym z poprzednich numerów *eduFocusa*.

II-III etap edukacyjny

w sobie elementarną wiedzę na temat psychologii oraz pytania do tekstów literackich podstawy programowej.

Pierwsza karta dotyczy *Trenów* Jana Kochanowskiego i odwołuje się do pięciu etapów żałoby, tak jak tradycyjnie się ją opisuje. Proszę uczniów, aby w karcie do każdego etapu żałoby dopisali tren, w którym zauważają zjawiska charakterystyczne dla danego etapu. Kolejnym elementem pracy jest wpisanie możliwych przykładowych wypowiedzi, które można byłoby skierować do podmiotu lirycznego *Trenów* tak, by udzielić mu wsparcia rozumianego inaczej niż tradycyjne pocieszanie, które jak wiemy w trudnej sytuacji nie jest skuteczne. Warto podkreślić, że różne etapy żałoby pojawiają się w różnych tekstach, a w jednym tekście może pojawić się także wiele różnych etapów, czasem niemal wszystkie. Chodzi o to, że karty prezentowane przeze mnie nie mają jednej poprawnej odpowiedzi i warto pokierować pracą uczniów tak, by mogli odważnie wpisywać swoje odpowiedzi i bronić własnej interpretacji. Ważne jest również, żeby omówić z uczniami wpisywane przez nich propozycje interakcji z podmiotem lirycznym, gdyż okazuje się to jednak niezwykle trudne. Większość uczniów nie potrafi okazać współczucia innego niż pocieszanie i zaprzeczanie emocjom. To ważny moment, żeby uczyć młodych ludzi umiejętności parafrazowania, która jest jednym z bardzo ważnych elementów komunikacji, a w sytuacji trudnej rozmowy z osobą w żałobie pozwala wybrzmieć trudnym emocjom i daje osobie wspierającej możliwość powiedzenia czegoś, co może okazać się wartościowe. Bardzo często przecież doświadczamy tego, że w trudnych sytuacjach, kiedy ktoś cierpi, nie wiemy, co powiedzieć i nie odzywamy się wcale, a milczenie oraz ignorowanie osoby w żałobie okazuje się dla niej bardzo trudne.

Druga karta dotyczy *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego i odwołuje się do podstawowych elementów teorii psychodynamicznej, stworzonej przez Zygmunta Freuda i trzech wymiarów świadomości id, ego i superego. Wykorzystujemy wiedzę na temat tych trzech



warstw umysłu do tego, żeby lepiej interpretować osoby dramatu i zjawiska, które opisane zostały w drugim akcie *Wesela*. Wiedza psychoanalityczna, którą wprowadził do kultury Zygmunt Freud, bardzo często wykorzystywana jest do interpretacji tekstów literackich (dużo częściej pewnie niż do samej psychoanalizy), dlatego warto ją też wprowadzić jako cenny kontekst analizy tekstu na egzaminie maturalnym pisemnym lub ustnym. W karcie, którą Państwu prezentuję, podaję przykład, jak można wykorzystać wiedzę na temat id, ego i superego do interpretacji postaci Pana Młodego, pozostałe osoby można już interpretować i uzupełniać tabelę według własnego klucza. To bardzo ważne, żeby podkreślić w pracy z uczniami to, że prezentowane przeze mnie karty pracy nie mają gotowych odpowiedzi, ponieważ w tym przypadku nie istnieją gotowe odpowiedzi. Możliwe są różne interpretacje, do których warto zachęcać uczniów pokazując, że zjawiska psychologiczne i rozumienie trudnych mechanizmów i konfliktów jednostek może mieć wiele wymiarów i aspektów.

Ostatnia karta pracy dotyczy *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego i opiera się o wiedzę dotyczącą adolescencji. Z powodzeniem można ją wykorzystać także w pracy z innymi tekstami literackimi (*np. Romeo i Julia, Kordianem, Cierpieniami młodego Wertera*). W karcie wypisałam typowe doświadczenia procesu adolescencji i trudności wynikające z tych doświadczeń. Proszę uczniów, aby do owych trudności dopisali zdarzenia z życia Cezarego Baryki, a następnie by zastanowili się, czy można wyobrazić sobie inne zachowania bohatera. To bardzo ważna karta pracy w tym sensie, że młodzi ludzie pracując w ten sposób, mogą skorzystać z wiedzy na temat adolescencji po to, by lepiej zrozumieć to, co dzieje się z nimi w ich nastoletnim życiu. Zaobserwowałam, że nastolatki bardzo chętnie korzystają z psychoedukacji i chętnie wykorzystują wiedzę psychologiczną do interpretacji bohaterów literackich, a kolejno do rozumienia swoich przeżyć i trudności. Bardzo często zaś nauczycielki i na-

uczyciele boją się rozmawiać z młodzieżą o trudnych przeżyciach, takich jak brak akceptacji, myśli samobójcze i rezygnacyjne, wręcz próby samobójcze, gdyż boją się, że owe rozmowy mogą indukować problemy lub wywołać trudne i niepożądane zachowania. Wydaje mi się jednak, że dużo większą szkodę wyrządzi brak mówienia o problemach i nazywania ich wprost i swoista ignorancja trudności, z którymi młodzi ludzie się borykają niż mówienie o nich. Przyzwolenie na mówienie o problemach może sprawić, że młodzi ludzie łatwiej zaakceptują to, co się z nimi dzieje, nie będą myśleli o sobie w sposób "jestem nienormalny", a w zamian będą umieli nazwać to, co się z nimi dzieje, a dzięki temu łatwiej sobie poradzą z trudnymi emocjami. Można o tym rozmawiać z młodzieżą właśnie przy okazji analizy i interpretacji *Przedwiośnia* czy *Kordiana*.


Gdy w karcie piszemy o tym, że w czasie adolescencji młody człowiek ma trudności z akceptacją grupy rówieśniczej, warto porozmawiać o tym, jak czasem trudno jest być zaakceptowanym w grupie. Pokazujemy, jak Cezary Baryka zawsze próbował dopasować się do swoich przyjaciół i jak szukał swojej tożsamości w relacjach z rówieśnikami. Zastanawiamy się, czy były to dla niego korzystne zachowania i rozważamy, czy mógł może zachowywać się w różnych sytuacjach inaczej lub inaczej kontrolować swoje emocje; kontrolować tak, by jego losy potoczyły się mniej burzliwie.

Zachęcam serdecznie do zapoznania się z moimi kartami i do wykorzystania ich w taki sposób, jaki będzie korzystny dla uczniów i nauczycieli. Można je skserować i wręczyć uczniom, można prosić uczniów, aby je skopiowali albo tworzyć podobne treści na zupełnie innych schematach. Ważne, żeby pamiętać, że odpowiedzi do pracy są płynne i podlegają interpretacji oraz kwestionowaniu. Warto pozwalać sobie i młodzieży na różne opinie i różne sposoby rozumienia zachowań bohaterów i umieć o nich rozmawiać.


  <p>opracowanie: Aleksandra Stępień</p>		
<p>Wykorzystując wiedzę na temat etapów żałoby, uzupełnij tabelkę na temat <i>Trenów</i> Jana Kochanowskiego.</p>		
Etap żałoby	Tren - wyjaśnienie	Comóżna powiedzieć podmiotowi lirycznemu na tym etapie?
Zaprzeczenie – odrzucanie wiadomości o śmierci, niedowierzanie		
Gniew – złość na świat, na los, na osobę, która odeszła, szukanie winnych		
Targowanie – wymyślanie niestworzonych rzeczy, by odwrócić bieg wydarzeń		
Depresja – przeżycie głębokiego smutku, wrażenie, że się nie wytrzyma		
Akceptacja – świadomość, że nie da się nic zrobić i trzeba się pogodzić z losem		

Karta pracy 1. Etapu żałoby – *Treny* Jana Kochanowskiego

II-III etap edukacyjny



OPRACOWANIE ALEKSANDRA STĘPIEŃ



OPRACOWANIE ALEKSANDRA STĘPIEŃ


Uzupełnij tabelę wg wzoru, odwołując się do teorii **psychodynamicznej**, która (pierwotnie znana jako **psychoanaliza**) została zapoczątkowana przez Zygmunta Freuda. Zaproponował on opis obejmujący trzyczęściową strukturę osobowości składającą się z:

- **ID** – dążącego do zaspokojenia podstawowych instynktów,
- **EGO** – godzącego wymagania id z ograniczeniami społecznymi,
- **SUPEREGO** – reprezentującego uwewnętrznzone normy rodzicielskie i społeczne.


Osoba dramatu	Id	Ego	Superego
Pan Młody	potrzeba siły, energii płynących z seksualności i vitalności (w rozumieniu pochwały życia, jako ratunku na kryzys)	żeni się z chłopką, ale traktuje ją przedmiotowo (słysza laika z Sukienic), ciągnie go do Racheli	to tradycja i kultura, a także normy, od których Pan Młody chce się wyrwać, wobec których chce być krytyczny

Karta pracy 2. Id, ego, superego – *Wesele* S. Wyspiańskiego

II-III etap edukacyjny



REGIONALNE CENTRUM
EDUKACYJNE
W JĘDRZEJKU
JĘDRZEJKI
JEDNOSTKA AKREDYTOWANA



OPRACOWANIE: ALEKSANDRA STĘPIEŃ

Wykorzystując wiedzę na temat okresu adolescencji, uzupełnij tabelę dotyczącą losów Cezarego Baryki, bohatera *Przedwiośnia*.

Typowe trudności wieku adolescencji	Zdarzenia z życia Cezarego <u>Baryki</u>	Czy Cezary mógł poradzić sobie lepiej?
osiąganie samodzielności, obniżenie poczucia własnej wartości, przejawiające się agresją;		
konfrontacja z wzorcami;		
szukanie akceptacji w grupie rówieśniczej;		
rozwój psychoseksualny;		
obniżenie poczucia własnej wartości, przejawiające się agresją.		

Karta pracy 3. Okres adolescencji – *Przedwiośnie* S. Żeromskiego

dr Tomasz Skonieczny
doradca metodyczny
historii i wos
tomasz.skonieczny@cen.edu.pl

Motywowanie uczniów do czytania historycznego tekstu źródłowego na przykładzie *Reduty Ordo* Adama Mickiewicza

Analiza tekstów źródłowych na lekcji historii może mieć kluczowe znaczenie dla rozwoju uczniów jako czytelników i myślicieli krytycznych. Dlaczego nie wykorzystać w tym celu literackich tekstów? Dla przykładu *Redutę Ordo* Adama Mickiewicza – tekst omawiany także na języku polskim w szkole ponadpodstawowej, dzięki czemu nie tylko mamy formalną korelację historii z językiem polskim, ale i pomagamy polonistom oraz uczniom zrozumieć tekst.

Ucząc analizy tekstu źródłowego, zawsze należy wprowadzać uczniów w różne konteksty zdarzeń, pokazując, dlaczego są istotne i jakie potencjalne korzyści przynosi odwołanie się do wiedzy spoza utworu. Aby odnieść sukces dydaktyczny, wzbudzaj zainteresowanie uczniów zagadnieniem: wywołaj ciekawość, zadając pytania, do których odpowiedzi mogą być w tekście źródłowym. Możesz też podzielić się anegdotami lub faktami związanymi z tekstem, aby zwiększyć zainteresowanie. Należy być przykładem: własne zainteresowanie czytaniem i pokazywanie entuzjazmu wobec tekstu źródłowego może być inspirujące dla uczniów.

Dlatego tak ważne jest znalezienie tekstu zgodnego z zainteresowaniami uczniów, jak i własnymi zainteresowaniami nauczyciela. Zawsze starajmy się wybierać teksty, które odnoszą się do ich lub naszej pasji, zainteresowań lub aktualnych wydarzeń. Podkreślmy znaczenie umiejętności czytania źródeł jako czynności niezbędnej

w wielu dziedzinach życia, od nauki po pracę zawodową. Ukażmy, jak może to pomóc w lepszym zrozumieniu świata i podejmowaniu bardziej świadomych decyzji.

Nic nie będzie tak dobrze zapamiętane, jak wspólne doświadczenie. Dlatego angażujemy uczniów w dyskusję na temat tekstu, niech wybiorą pojęcia, które chcą opracować, korzystając z zasobów Internetu (moi uczniowie robią to w Power Point). Początkowo ważne jest też upewnienie się, że uczniowie mają odpowiednie narzędzia pracy intelektualnej i wsparcie w zrozumieniu tekstu. Może to obejmować wyjaśnienie trudnych słów, stworzenie pytań prowadzących do zrozumienia tekstu czy udostępnienie dodatkowych materiałów pomocniczych. Na koniec chętni uczniowie (i obeznani w tajnikach informatyki), nazwijmy ich redaktorami, dobrowolnie opracowują zgromadzony materiał. Dzięki temu autorzy tekstów wiedzą, że mają wsparcie, i że nikt im na lekcji nie będzie wytykał ewentualnej nieporadności informatycznej. Z kolei redaktorzy mają niesamowitą satysfakcję.

Zachęcając do pracy, należy pokazywać przykłady sukcesu: uczniów, którzy dzięki czytaniu tekstu źródłowego mają bardzo dobre wyniki na studiach, osiągnęli sukces w nauce lub karierze. Obowiązkowo trzeba motywować uczniów do pracy poprzez nagradzanie ich za postępy. To może być coś takiego jak punkty, pochwały lub nagrody za osiągnięcie określonych celów.

Wracając do tytułowego tekstu: zanim przystąpimy do analizy samego tekstu, warto wprowadzić uczniów w kontekst historyczny, epokę, w której została napisana *Reduta Ordona*. Należy opowiedzieć o okresie romantyzmu w literaturze polskiej, sytuacji politycznej kraju oraz o wydarzeniach listopadowych, które miały wpływ na twórczość Adama Mickiewicza.

Następnie, ze względu na archaiczność tekstu, przeczytaj *Redutę Ordona* razem z uczniami, zachęcając ich do analizy treści w kontekście narracyjnym, ale także symbolicznym. Zwróć uwagę na opisy bi-

II-III etap edukacyjny

twy, uczucia bohaterów oraz na symbolikę walczących Polaków. Uczniowie sami powinni wskazać wyrazy, których znaczenia nie rozumieją. Niezbędne także będzie porównanie tekstu z rzeczywistymi wydarzeniami: zachęćmy uczniów do porównania opisu bitwy w *Reducie Ordona* z rzeczywistymi wydarzeniami listopadowymi.

Podsumowując, motywowanie uczniów do czytania tekstu źródłowego może wymagać cierpliwości i kreatywności, ale może przynieść znaczące korzyści dla ich rozwoju intelektualnego i osobistego.



Ilustracja 1. Nabijanie broni
– fragment obrazu W. Kossaka "Olszynka Grochowska"

lonty zapalone nie trafiły do swoich panew.



Ilustracja 2. Panew, panewka, www.danskArchiwum rp.pl Austriacka inwazja 1809 r

Wybuch magazynu



fol. Andrzej Szwedzik

Ilustracja 3. Wybuch magazynu prochu w Reducie Ordona
Facebook.com – Makieta Reduty Ordona (projekt Andrzej Szwedzik)



*Aż ręka w ładownicy długo i głęboko
Szukała, nie znalazła - i żołnierz pobladnął,
Nie znalazłszy ładunku, już bronią nie władnął*

Ilustracja 4. ładownica www.koscierzyna.naszemiasto.pl Bitwa napoleońska

Armata (ze spiżu)

Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże



Ilustracja 5. Armata ze spiżu.

Facebook.com – Makieta Reduty Ordon (projekt Andrzej Szwedzik)

dr Renata Lemańczyk
doradca metodyczny języka niemieckiego
renata.lemanczyk@cen.edu.pl

Pomysły na rozwijanie kreatywności uczniowskiej na lekcji języka obcego

Kreatywność i innowacyjność nauczyciela są jednymi z ważniejszych kompetencji XXI wieku. Zdaniem M. Florkiewicz-Borkowskiej⁶ współczesny nauczyciel języka obcego często musi sprostać nowym wymaganiom, nowym zadaniom i wyzwaniom, które przed nim stawia świat, a którym sprostać może kreatywny, innowacyjny nauczyciel, myślący w sposób oryginalny, nietypowy, nowatorski, wykraczający poza schematy.

Współczesny nauczyciel to kreatywny nauczyciel, a jeśli kreatywny nauczyciel to i kreatywny uczeń. Współczesny nauczyciel języka obcego rozwija kreatywność, innowacyjność, rozbudza ciekawość poznawczą u uczniów, wpływa nie tylko na motywację do uczenia się, ale wzbudza również radość podczas lekcji i rozwija u uczniów ich twórczy potencjał. Kreatywny uczeń chętniej będzie angażował się w nietypowe zadania i podejmował się dodatkowych zadań. Kreatywny uczeń będzie więcej pytał, a także poszukiwał odpowiedzi na swoje pytania i różnych rozwiązań. Można się zgodzić ze słowami Johanna Wolfganga Goethe, który powiedział, że *Nie wystarczy tylko wiedzieć. Trzeba też umieć to zastosować. Nie wystarczy chcieć, trzeba działać*. Dlatego według Marty Florkiewicz-Borkowskiej warto działania i aktywności rozwijające kreatywność

⁶ M. Florkiewicz-Borkowska, *Niezbędnik kreatywnego nauczyciela – pomysły, narzędzia i metody rozwijające wyobraźnię uczniów*. Horyzonty Anglistyki, <https://horyzontyanglistyki.pl/artukul/niezbednik-kreatywnego-nauczyciela> [dostęp: 24.04.2024]

włączyć na stałe do lekcji języka obcego, a może i innych działań szkolnych. Nieważne, czy będzie to lekcja języka obcego, lekcja wychowawcza, zajęcia dodatkowe, czy też zajęcia w świetlicy szkolnej. Każdy moment jest dobry, aby stwarzać uczniom taką przestrzeń szkolną, w której będą mogli rozwijać swoją wyobraźnię i kreatywność.

Życzymy sobie, aby z takim uczniem pracować, bo kreatywność zdecydowanie wpływa na proces uczenia się. Czasami więc pozwólmy naszym uczniom również się nudzić, „odpuśćmy”, dajmy pustą kartkę i obserwujmy, co z nią zrobi? Bez żadnych instrukcji i gotowych rozwiązań. Bowiem dodam za doktor Teresą Bolton, *gdyby nie nuda, człowiek nigdy nie pojąłby własnej kreatywności.*

Kreatywne pomysły na lekcji języka obcego

Najłatwiej uczymy się tego, co sprawia nam przyjemność. W taki sam sposób możemy skutecznie i ciekawie uczyć języka obcego, wykorzystując kreatywne przerywniki podczas lekcji. Warto skorzystać z urozmaiconych zadań tematycznych, gier i zabaw językowych, gier planszowych, krzyżówek, stacji językowych itp. form pracy. Proponuję kilka gotowych uniwersalnych pomysłów na ćwiczenia rozwijające kreatywność na lekcje języka obcego. Większość tych ćwiczeń jest dość uniwersalna i można je wykorzystać jako rozgrzewkę językową na początku lekcji, w trakcie lekcji, bądź jako podsumowanie lekcji. Można je również zmodyfikować i dostosować do własnych grup językowych.

1. *Kreatywna rozgrzewka językowa* – uczniowie wymyślają słowa w języku obcym zaczynające się i kończące na tę samą literę lub dopisują do każdej litery swojego imienia skojarzenia związane z ich charakterem, zainteresowaniami itp. Uczniowie mogą również zapisać zdania związane z tematyką lekcji.

2. Dokończ zdanie – fragmenty zdań w języku obcym do dokończenia przez uczniów według własnej inwencji. Można rozzerwać tekst w języku obcym, a zadaniem uczniów będzie dokończenie rozerwanego tekstu.
3. Kreatywne ćwiczenia w pisaniu – uczniowie tworzą opowiadanie czy opis na podstawie zestawu losowych słów lub zwrotów w języku obcym. Można zastosować również technikę „kolejnej linijki”, kiedy uczeń dodaje jedno zdanie do opowiadania/opisu.
4. Kreatywne ćwiczenia komunikacyjne – nauczyciel zapisuje słowa lub zwroty w języku obcym na tablicy bądź podaje zapisane na kartkach, kartonikach (w innej wersji uczniowie sami mogą zaproponować czy wybrać słownictwo i zwroty do zadań komunikacyjnych, np. z danego działu tematycznego). Uczniowie odpowiadają na pytania, uzupełniają swoją wypowiedź z wykorzystaniem podanych wyrazów i zwrotów.
5. Wizualizacja słów – uczniowie losują karteczki z zapisanymi słowami-obrazami, a następnie wizualizują znaczenie słowa-obrazu w formie pisemnej.
6. Zabawa słowami – uczniowie wymyślają owe słowa, tworzą nowe wyrazy od tyłu czy nowe rozwinięcia skrótów.
7. Tworzenie zdań dialogowych zaczynających się na tę samą literę.
8. Do czego można użyć? – Nauczyciel podaje słowo, a uczniowie wymieniają jak najwięcej pomysłów w języku obcym.
9. Rysujemy komiksy – w ćwiczeniu można wykorzystać gotowe szablony obrazkowe lub pozwolić wykorzystać nowe lub ćwiczone czy powtarzane struktury leksykalno-gramatyczne.
10. Przedmioty, które nadają się ... – uczniowie wypisują przedmioty w języku obcym, które mogą posłużyć do: otwierania butelki, jako ramka do obrazu, zakładka do książki itp.

II-III etap edukacyjny

11. Role-play – uczniowie muszą poradzić sobie w różnych sytuacjach, takich jak np. zamawianie jedzenia, pytanie o drogę, rezerwacja hotelu itp.
12. Dyskusje i debaty – można zorganizować debatę na temat różnic kulturowych między krajem uczniów a krajem języka, którego się uczą. Uczniowie przygotowują argumenty i bronią swojego punktu widzenia.
13. Tworzenie własnej muzyki – uczniowie mogą napisać tekst własnej piosenki lub zmienić tekst na język obcy.
14. Dziesięć pytań – uczniowie układają pytania do tematu lekcji, do przeczytanego tekstu na lekcji, do danego tematu przerabianego na lekcji, itp. W trakcie lub pod koniec lekcji próbują odpowiedzieć na pytania w języku obcym.
15. Widzę-myślę-zastanawiam się – ćwiczenie do wykorzystania z obrazem, grafiką, zdjęciem. Uczniowie najpierw opowiadają, co widzą, później opowiadają, co myślą, a na koniec o tym, nad czym się zastanawiają. Można korzystać ze stron internetowych, które automatycznie generują grafiki do wykorzystania podczas lekcji. Ćwiczenie można przeprowadzić w parach lub grupach.
16. Kalambury – ćwiczenie rozwija wyobraźnię w prezentacji słów lub zwrotów.
17. Karciana gra słowotwórcza – propozycja wprowadzenia lub utrwalenia przymiotników i rzeczowników. Lista rzeczowników wraz z przymiotnikami umożliwia różne warianty jej wykorzystania, np. uczniowie pracują w parach lub grupach. Każda grupa/para otrzymuje zestaw kart z rzeczownikami oraz przymiotnikami (można przygotować dla uczniów karty tematycznie związane z danym działem i załaminować je). Karty z rzeczownikami układamy na środku napisem do dołu, a karty z przymiotnikami obok. Zadaniem uczniów jest losowanie karty z rzeczownikiem i jednocześnie dobranie karty z przymiotnikiem.

Jeśli uczeń poda prawidłowy zwrot wraz z prawidłową końcówką przymiotnika, zostawia kartę dla siebie i zdobywa punkt. Jeśli mu się nie uda, umieszcza kartę wśród pozostałych kart z rzeczownikami.

Rozwijanie uczniowskiej kreatywności na lekcji języka obcego może odnosić się do różnych obszarów, sytuacji, usług, działu, z którym aktualnie pracujemy. W planowaniu kreatywnych zadań na lekcji języka obcego warto wykorzystać propozycje z literatury dydaktycznej zawierające inspirujące materiały, np. artykuł K. Nalikowskiej-Piętki *Gry, zabawy językowe i ćwiczenia kreatywne na lekcjach języka niemieckiego*⁷ czy publikację autorstwa A. Drummer, A. Życkiej, B. Konstanty, E. Żuber, J. Mak, M. Postrzednik, M. Guzowskiej-Ługin *Zbiór kreatywnych pomocy dla nauczyciela języka niemieckiego* z ciekawymi pomysłami na innowacyjne zajęcia, motywujące do nauki języka obcego.⁸ Zbiór gotowych kreatywnych rozwiązań ułatwi nam zaplanowanie atrakcyjnej lekcji języka obcego.

W kontekście nauczania języka obcego, kreatywność jako jedna z kluczowych kompetencji przyszłości, może być niezwykle ważna. Wiele badań w zakresie dydaktyki języka obcego wskazuje zależność między kreatywnym podejściem do nauki języka obcego a zapamiętywaniem nowych słów i zwrotów czy struktur gramatycznych. Kreatywność pomaga uczniom lepiej wyrazić swoje myśli w języku obcym, co jest kluczowe dla efektywnej komunikacji. Kreatywne zadania, kreatywna rozgrzewka językowa mogą być zatem bardziej angażujące i interesujące dla uczniów oraz zwiększać ich motywację do nauki języka obcego. W rozwijaniu uczniowskiej kre-

⁷ Gry, zabawy językowe i ćwiczenia kreatywne na lekcjach języka niemieckiego. <https://www.edukacja.edux.pl/p-8155-gry-zabawy-jezykowe-i-cwiczenia-kreatywne.php> [dostęp: 29.04.2024]

⁸ A. Drummer, A. Życka, B. Konstanty, E. Żuber, J. Mak, M. Postrzednik, M. Guzowska-Ługin, *Zbiór kreatywnych pomocy dla nauczyciela języka niemieckiego*, Wydawnictwo Raabe, 2019

atywności na lekcji warto więc pamiętać o tym, że kreatywność to przede wszystkim umiejętność, którą warto rozwijać i doskonalić na lekcji języka obcego.

Bibliografia:

1. A. Drummer, A. Życka, B. Konstanty, E. Żuber, J. Mak, M. Postrzednik, M. Guzowska-Ługin, *Zbiór kreatywnych pomocy dla nauczyciela języka niemieckiego*, wyd. Raabe, 2019
2. M. Florkiewicz-Borkowska, *Niezbędnik kreatywnego nauczyciela – pomysły, narzędzia i metody rozwijające wyobraźnię uczniów*. Horyzonty Anglistyki [19.11.2021]
3. <https://horyzontyanglistyki.pl/artypul/niezbednik-kreatywnego-nauczyciela> [dostęp: 24.04.2024]
4. Gry, zabawy językowe i ćwiczenia kreatywne na lekcjach języka niemieckiego | tekst nr 8155 (edux.pl) [dostęp: 29.04.2024]

Dorota Wójcicka-Popowicz
doradczyni metodyczna
z języka angielskiego
dorotawojcickapopowicz@cen.edu.pl

*“Kreatywność to wyobraźnia w działaniu.
Dajmy dzieciom przestrzeń do twórczego
myślenia, a zobaczymy, jakie cuda potrafią
stworzyć.” – Albert Einstein*

Rozwijanie kreatywności uczniów. Inspirujące zadania i karty pracy

W dzisiejszym dynamicznym świecie edukacji rozwijanie umiejętności samokształcenia, kreatywności i zdolności analitycznych jest równie istotne, co przyswajanie konkretnych treści programowych. Zadania klasowe mają ogromny potencjał do stymulowania tych cech, jeśli są projektowane i realizowane w sposób kreatywny i inspirujący. W niniejszym artykule przyjrzymy się różnorodnym podejściom do zadań klasowych, które mają na celu nie tylko sprawdzanie wiedzy, ale także rozwijanie uczniów.

Ken Robinson w swoim słynnym wystąpieniu TED mówił o tym, że szkoły zabijają kreatywność uczennic i uczniów, formatując i wkładając w ramy. Tymczasem mamy wiele możliwości, by w naszej edukacyjnej pracy rozwijać tę kompetencję. Składa się na to między innymi postawa nauczyciela, chęć tworzenia warunków i sytuacji edukacyjnych, by młodzi ludzie mogli się uczyć w atmosferze przyjaznej, wolnej od oceny, osądzania czy wspomnianego wyżej formatowania.

Zadania, w których uczniowie mogą wykazać się kreatywnością:

1. Zadania badawcze:



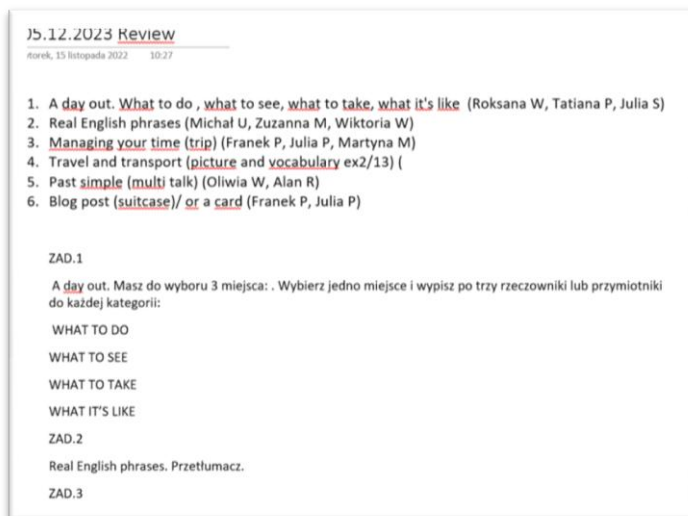
Zdjęcie 16. Zasoby własne. Karta ankiety w Microsoft Forms
lekcja języka angielskiego 10.05.2024 r.

Zadania badawcze to doskonały sposób na rozwijanie umiejętności analitycznych i krytycznego myślenia u uczniów. Zamiast przekazywać jedynie gotową wiedzę, nauczyciel może zainspirować uczniów do prowadzenia własnych badań na wybrany temat. Zadania badawcze można wykorzystywać nie tylko na przedmiotach ścisłych. Tematem lekcji z języka angielskiego w jednej z klas, którą uczę, była interpretacja danych i odczytywanie wykresów. Uczniowie pracowali w małych grupach, w których ułożyli pytania do ankiet, następnie zamieścili je w formularzach Microsoft Forms. Ankiety online przestali swoim kolegom do wypełnienia. Po otrzymaniu wyników każda z grup dokonała interpretacji danych, którą przedstawiła na forum klasy. Dzięki takiemu zadaniu uczniowie nie tylko przećwiczyli nowe słownictwo i dowiedzieli się więcej o kolegach i koleżankach z klasy, ale także uczyli się samodzielności, nabywali zdolności interpersonalne. Pracowali z zaangażowaniem. To oni zdecydowali, jak zadanie ma wyglądać i czego chcą się dowiedzieć.

II-III etap edukacyjny

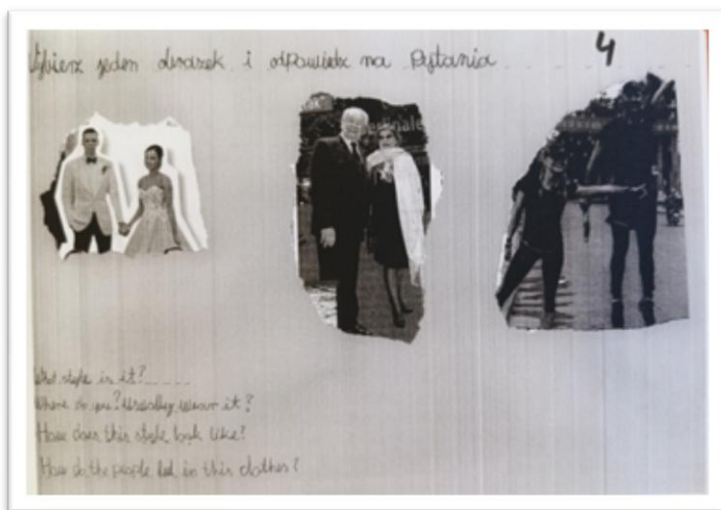
Link do jednej z ankiet: <https://forms.office.com/e/zvCdZzf1xk>.
Na zdjęciu 16. powyżej przykład wyników gotowej do interpretacji ankiety.

2. Karty pracy:



Zdjęcie 17. Zasoby własne. Karta pracy proponowana przez uczniów
lekcja języka angielskiego 05.12.2023r.,

Karty pracy mogą być wykorzystywane jako narzędzie do aktywizacji uczniów i angażowania ich w proces uczenia się, pod warunkiem, że będą one przygotowane przez samych uczniów. Często proszę swoich uczniów, aby w ramach powtórzenia przygotowali dla siebie zadania na test sprawdzający. Uczniowie pracują w grupach. Zgłaszają się do poszczególnych zagadnień, które chcieliby grupa opracować (Zdjęcie 17.). Następnie przygotowują zadania z poleceniem i kartą odpowiedzi (Zdjęcie 18.). Dzięki temu nie tylko aktywnie powtarzają materiał z lekcji, są również autorami ćwiczeń i zadań, które nie są odtwórcze i wymagają od uczniów kreatywnego myślenia.











Zdjęcie 18. Zasoby własne. Karta pracy, lekcja języka angielskiego 06.12.2023r.,

3. Gry edukacyjne:

Symulacje i gry edukacyjne mogą być doskonałym narzędziem do angażowania uczniów w proces uczenia się poprzez zabawę. To świetny sposób na powtórzenie materiału z języka angielskiego. Gry są przyjemne – gracze często angażują się w rozrywkę, co pomaga zapamiętywaniu słów, zwrotów i gramatyki. Gry często wymagają wielokrotnego powtarzania tych samych czynności, co jest doskonałym sposobem na utrwalenie słownictwa i struktur językowych. Uczniowie lubią rozwiązywać quizy i zadania online. A gdyby tak przenieść je na papier? Moi uczniowie bardzo lubią grę KAHOOT. Przygotowałam więc papierową kartę pracy kahoot (zdjęcie 19.). Uczniowie w parach przygotowują sobie pytania do danego zagadnienia, a następnie wymieniają się i rozwiązują przygotowane przez siebie quizy.

II-III etap edukacyjny

NAME:	
Q1:	
	
	
Q2:	
	
	

Zdjęcie 19. Zasoby własne autorki. Karta pracy na wzór karty Kahoot

Warto wprowadzić też trochę ruchu w grach. Do stworzenia gry podłogowej posłużyły mi taśmy, które nabyłam w sklepie budowlanym. Przygotowałam planszę podłogową. Tematem lekcji było wskazywanie drogi. Uczniowie przygotowali karty do kodowania wskazujące kierunek. Po wylosowaniu czterech kart instruowali kolegę czy koleżankę, jak ma się poruszać po planszy. Przeciwiczyliśmy struktury językowe, a poruszanie się pomogło w zapamiętaniu struktur. (Zdjęcie 20.)

*

Zadania, które przedstawiłam i stosuję w swojej pracy, mają na celu nie tylko sprawdzanie wiedzy, ale także rozwijanie umiejętności samokształcenia, kreatywności i zdolności analitycznych u uczniów. Dzięki stosowaniu takich praktyk edukacyjnych nauczyciele mogą stworzyć inspirujące środowisko nauki, które sprzyja rozwojowi uczniów na wielu płaszczyznach.

II-III etap edukacyjny



Zdjęcie 20. Zasoby własne. Wskazywanie drogi, lekcja języka angielskiego

Bibliografia:

1. *Szkoły zabijają kreatywność* – Ken Robinson:
https://youtu.be/_uLgYvtwgbY?si=8RbEnAqVssd926Y3;
https://youtu.be/_uLgYvtwgbY (dostęp 29 maja 2024 r.)
2. Szmidt, Krzysztof J. (2013). *Trening Kreatywności. Podręcznik dla pedagogów, psychologów i trenerów grupowych*, Sensus.

Kazimierz Raczyński
doradca metodyczny z religii
kazimierzraczynski@cen.edu.pl

Mobilność i uczenie się. Jak smartfony mogą wspierać rozwój uczniów?

Codzienna przestrzeń, w której przebywają i funkcjonują uczniowie, jest różnorodna. Niektórzy mieszkają w sporym oddaleniu od placówki i pokonują do szkoły codziennie kilka kilometrów. Poruszając się i przemierzając różne tereny, uczniowie przebywają w przestrzeni, która dostarcza im wiele bodźców, również tych, które mogą wykorzystać w procesie uczenia się. Przebywając w konkretnym miejscu, uczeń spotyka się z szeroko rozumianą kulturą regionu. W drodze do szkoły lub do domu, może mijać lokalne ciekawostki, takie jak zabytkowe budynki, pomniki, ulice, skwery, ronda oraz aleje poświęcone konkretnym osobom. Różne bodźce wynikające z atrakcji regionalnych mogą stać się inspiracją do zdobywania i kolekcjonowania przez uczniów wiedzy na temat regionu, w którym mieszkają. Współczesna łatwa mobilność w sensie przemieszczania się, jak również mobilnego dostępu do Internetu, jest okazją by nasi uczniowie zainspirowani miejscem, w którym przebywają, nie tylko przeszukiwali Internet w celu znalezienia informacji o ciekawostkach swojej małej ojczyzny, ale również tworzyli swoje własne cyfrowe notatki. Powszechna dostępność smartfonów, wyposażonych w możliwość robienia notatek w formie tekstu, zapisu audio, wideo czy wykonywania zdjęć, staje się okazją do zachęcenia uczniów, by wykorzystywać tak wyspecjalizowane urządzenia, także w celu swojego rozwoju.

Zaciekawienie miejscem, w którym się przebywa, jest okazją do zdobywania umiejętności bycia tzw. badaczem, z ang. researcher,

który po spotkaniu z interesującą przestrzenią regionalną przeprowadza własny *research*, czyli badanie tego, co widzi, widział lub zamierza odwiedzić. Piękno i niepowtarzalność lokalnego środowiska, w którym przebywa uczeń, dotyczy nie tylko przestrzeni przyrodniczej, historycznej czy kulturowej, ale ma również wymiar religijny.

Lokalne przestrzenie sacrum takie jak kościoły, kaplice czy inne miejsca kultu dostarczają także sporo bodźców, które możemy wykorzystać w procesie edukacji, zwracając uwagę na lokalne tradycje, kulturę oraz architekturę i sztukę sakralną. Uczeń odkrywca, badacz lokalnego miejsca kultu sakralnego, może wykonywać zadania, elementy projektu, które umożliwią mu dostrzeżenie tych wyjątkowych miejsc. Tworząc zdjęcia tych miejsc, poszukując na ich temat informacji historycznych może przygotować grę terenową dotyczącą tego miejsca, umieszczając tak zwaną skrytkę geocaching⁹, zachęcając tym samym innych do odwiedzania tego miejsca.

Uczniowie tworząc własne cyfrowe notatki, tworzą jednocześnie własną bazę wiedzy z zapiskami, którymi w łatwy sposób będą mogli się podzielić z innymi lub wykorzystać je do przygotowania atrakcyjnego materiału na lekcję. Pamiętam z czasów dzieciństwa w telewizji regionalnej audycje Kazimierza Rabskiego pod tytułem *Zapiski Łazęgi*¹⁰. Program ten zaciekał mnie do tego stopnia, że zacząłem prowadzić zapiski krajoznawcze w formie papierowej kroniki, którą wykorzystuję do dzisiaj jako materiał dydaktyczny zachęcający do zwiedzania kościołów gotyckich w diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej.

Rewolucja cyfrowa, łatwy dostęp do sprzętu i aplikacji umożliwiają dziś przygotowanie osobistych zapisków, notatek, szkiców w ramach różnych projektów edukacyjnych lub zadań w postaci atrakcyjnych materiałów multimedialnych. Uczeń podczas szkolnej wycieczki czy

⁹ <https://www.geocaching.com> [dostęp 7 maja 2024]

¹⁰ <https://zapiskilazegi.tv-polska.eu/> [dostęp 7 maja 2024]

lekcji w terenie albo wyjazdu rodzinnego może kolekcjonować w przestrzeni swojego smartfonu lub za jego pośrednictwem w chmurze materiały, do których będzie mógł wracać w przyszłości także w procesie edukacyjnym. Przez pewien okres zastanawiałem się czy uczniowie wiedzą coś na temat miejsca, gdzie mieszkają. Czy mają jakakolwiek wiedzę na temat parafii, do której uczęszczają? Czy znają patrona swojego kościoła i czy rozumieją, że ich parafia jest częścią dekanatu i diecezji? Przeprowadzając rozmowy z okazji 50-lecia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej zorientowałem się, że wiedza regionalna moich uczniów jest minimalna. Według mnie, ta tożsamość regionalna i religijna, jest istotnym bodźcem do identyfikowania się uczniów z miejscem, w którym mieszkają. Dlatego postanowiłem zachęcić ich do wykonania kilku zadań, których celem jest poszerzanie wiedzy o swojej małej ojczyźnie.

Ponieważ uczniowie posiadają zawsze przy sobie urządzenie zwane smartfonem, postanowiłem wykorzystać ten fakt tak, by przekonali się, że jest to idealne narzędzie pozyskiwania oraz przetwarzania danych źródłowych na temat ciekawych miejsc, budynków, pomników czy ogólnie atrakcji regionalnych o walorze krajoznawczym. Współczesny człowiek średnio dziennie „wchłania” około 34 GB informacji. Jak podają naukowcy jest to około 500 stron książki. Tak duża dzienna dawka informacji zamiast wzmacniać naszą wiedzę, może niestety nas przytłaczać. Dlatego jako nauczyciele powinniśmy przekazywać uczniom umiejętność pracowania z informacjami i opanowywania ich przepływu w naszym codziennym życiu. Nie jest to łatwe, gdyż paradoksalnie nieograniczona baza wiedzy dostępna na wyciągnięcie ręki, zamiast stawać się naszym dobrodziejstwem, przeradza się w przekleństwo, gdyż nie wiemy, jak z tego dostatku efektywnie korzystać. Pewnym rozwiązaniem jest nauczenie krytycznego i selektywnego podejścia do tak obszernej ilości bodźców i celowe, kierunkowe wybieranie tego, co chcemy zauważyć, przez świadome ukierunkowanie swojej uwagi. Nie jest to

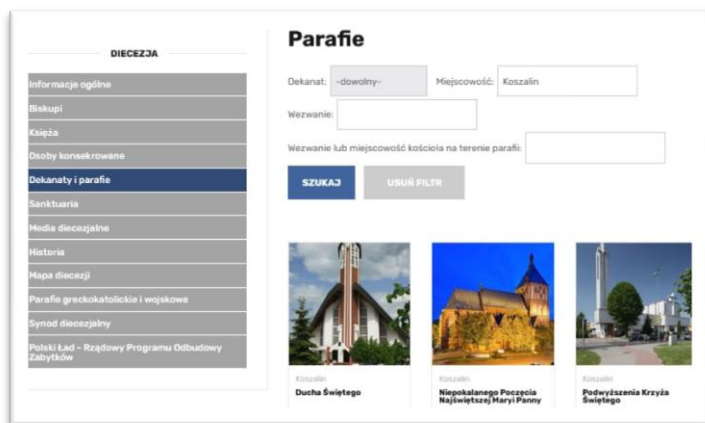
jednak proste zadanie, gdyż rozproszenie, jakie niosą ze sobą współczesne aplikacje zainstalowane w smartfonie, zajmują nieustannie uwagę uczniów i ich skupienie.

Wykonywanie zadań z własnym telefonem uczy więc świadomego i celowego korzystania z niego. Myśląc o projekcie pozalekcyjnym, który chciałem, by moi uczniowie zrealizowali w oparciu o przygotowanie materiałów za pomocą smartfonu, wybrałem celowo termin wykonywania zadań w okresie świątecznym, który sam w sobie niesie już pewne elementy wyciszenia, świętowania i tak zwanego sacrum. Projekt otrzymał nazwę „Nasze Betlejem”, a jego celem było uchwycenie przez uczniów wyglądu ich szopki bożonarodzeniowej w parafii. Zadaniem ucznia było wykonanie zdjęć oraz wyszukanie informacji na temat miejsca – parafii, gdzie ono zostało wykonane. Dzięki temu uczniowie pozyskali i przetwarzali dane o miejscu, w którym mieszkają. By wizualizacja ich wspólnej pracy była bardziej atrakcyjna, postanowiłem umieścić ją na mapie w ramach usługi Google My Maps. Każdy z uczniów przygotował sam cyfrowy pakiet pośredni projektu, składający się z takich danych jak: zdjęcie szopki, nazwa oraz patron i miejscowość parafii, a także krótka notatka na temat kościoła lub kaplicy, gdzie zostało wykonane zdjęcie.

Zanim uczniowie zostali poproszeni, by w okresie Bożego Narodzenia wykonać zdjęcie szopki, jedno z zadań zrealizowanych podczas zajęć lekcyjnych polegało na zapoznaniu się z danymi z Małego Rocznika Statystycznego Polski, który dostępny jest na stronie Głównego Urzędu Statystycznego. Uczniowie interpretowali dane na temat Kościołów i innych związków wyznaniowych. Dowiedzieli się także na temat diecezji i metropolii kościoła rzymskokatolickiego w Polsce, w tym o ilości wiernych diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej. Następnie odczytywali informacje o dekanatach i parafii z Mapy diecezji na stronie <https://www.diecezjakoszalin.pl/mapa-diecezji>.

II-III etap edukacyjny

Zadanie to zostało wykonane w celu uświadomienia uczniom hierarchicznej struktury kościoła katolickiego w Polsce oraz orientacji, jak duża jest to wspólnota, a w związku z tym uświadomienia, że ich parafia jest częścią większej struktury. Wielu uczniów po raz pierwszy miało możliwość zapoznania się z informacjami na temat swojej parafii. Dowiedzieli się, do jakiego należy dekanatu, jaka jest data jej powstania, jaka jest liczba wiernych. Każda zakładka z parafią dostępna na stronie: <https://www.diecezjakoszalin.pl/parafia> przedstawia także informacje na temat duszpasterzy oraz kościołów i kaplic, które znajdują się pod opieką danej wspólnoty.

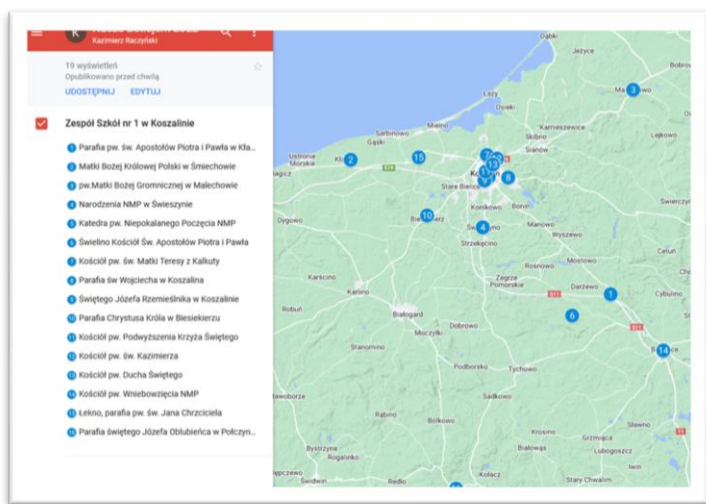


Zdjęcie 21. Parafie w diecezji

Metody pracy jakie zostały wykorzystane w tym mikroprojekcie, zostały oparte w dużej mierze na technologii informacyjno-komunikacyjnej. Atrybutem wykonania tego zadania jest własne narzędzie pracy ucznia, które zna i posiada. Tym narzędziem jest smartfon, wyposażony nie tylko w aparat fotograficzny, ale także w aplikacje, których nie trzeba się uczyć, ponieważ każdy z uczniów zna swoje środowisko pracy na smartfonie. Po drugie każdy ma dostęp do sieci Internet i przetwarzanie, poszukiwanie informacji jest

II-III etap edukacyjny

dziś naturalną formą realizacji umiejętności badacza danych. Dlatego projekt wykonania zdjęcia oraz pozyskania danych na temat miejsca jego realizacji, wpisuje się także w wspieranie rozwoju ucznia w korzystaniu z nowoczesnych mediów. Zaangażowanie ucznia w trakcie uzyskiwania danych źródłowych, opisywanie ich w formie metadanych oraz kolekcjonowanie i tworzenie własnej bazy wiedzy, przyczynia się do zdobywania cyfrowych umiejętności. Chciałem właśnie przez takie zadanie, podpowiedzieć uczniom, że ich smartfon może być czymś na wzór notatnika tzw. *commonplace book*, w którym zbierają materiały do wykorzystania we własnym procesie uczenia się.

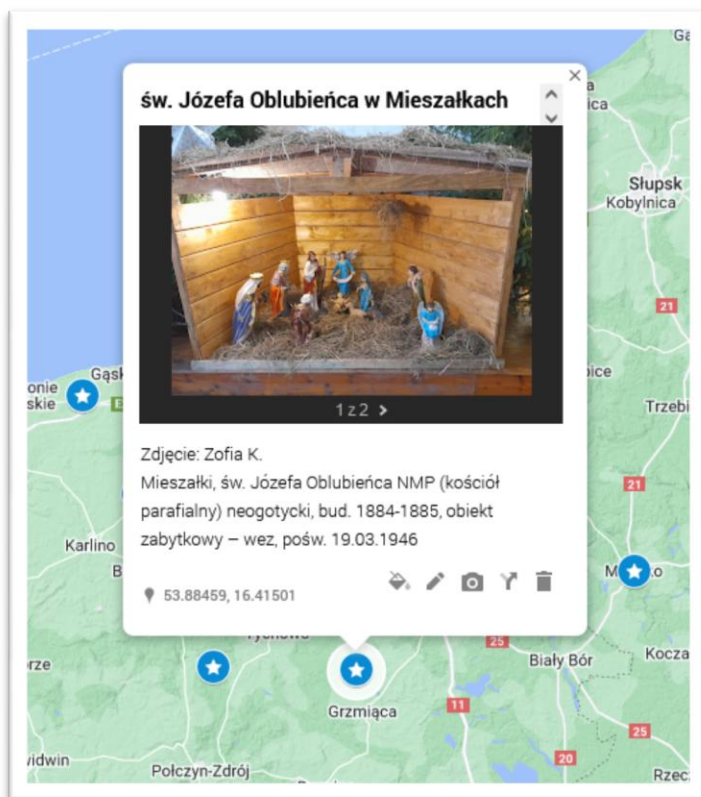


Zdjęcie 22. Google My Maps

Podczas przygotowania własnego pakietu do projektu uczniowie skorzystali z możliwości wyszukiwania tych danych na poznanej stronie internetowej. Po przygotowaniu własnego pakietu, uczniowie przesyłali go przez aplikację Microsoft Teams. Następnie dane

II-III etap edukacyjny

o parafii, gdzie zostały wykonane zdjęcia przez uczniów, naniesiono za pomocą znaczników w odpowiednie miejsce Google My Maps.



Zdjęcie 23. Prezentacja prac w Google My Maps

Na zakończenie projektu mapa została udostępniona w celu przejrzania wykonanej pracy, a także uświadomienia sobie, w jak różnych miejscach mieszkają uczniowie. Podczas kolejnej lekcji każdy z uczniów, klikając na umieszczoną na mapie informację, przedstawiał swoje zdjęcie i omawiał własne przeżycie związane z interpre-

tacją wyglądu szopki bożonarodzeniowej oraz mówił o jej walorze artystycznym. W niektórych przypadkach okazywało się, że moi uczniowie byli angażowani przez duszpasterzy w przygotowanie tych szopek. Zachowane wyniki projektu dostępne są pod adresem: <https://bit.ly/3yjcX1B> oraz <https://bit.ly/3WvJhbB>.

Bibliografia:

1. Forte, Tiago, & Danilewicz, Katarzyna. (2023). *Zbuduj swój drugi mózg: Jak narzędzia cyfrowe pomogą ci efektywniej myśleć i działać*. Kraków. Mando.
2. Raczyński, Kazimierz (2024). *Zeszyt przedmiotowy czy smartfon?* <https://doi.org/10.5281/zenodo.10512528> (dostęp 7 maja 2024)
3. Sobotka, Bartosz (2020). *Kompetencje jutra, czyli czego przyszłość będzie wymagała od naszych dzieci*. Warszawa. OSMPower.

Barbara Pawlak
doradca metodyczny
matematyki
barbarapawlak@cen.edu.pl

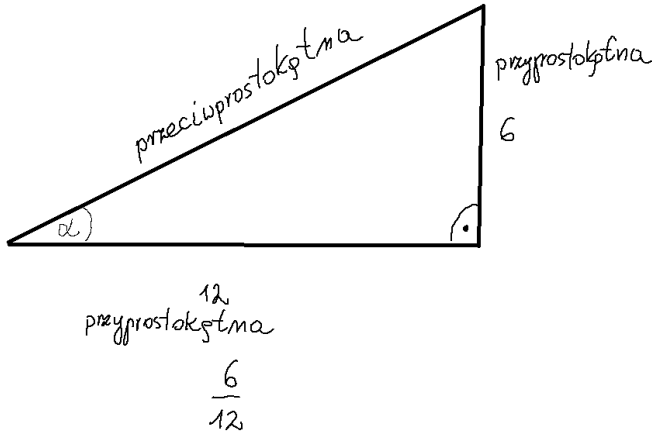
Jak wprowadzam definicje funkcji trygonometrycznych w szkole ponadpodstawowej?

Wprowadzanie pojęć matematycznych wymaga starannego planowania i zróżnicowanych metod dydaktycznych. Każdy z nas stosuje różnorodne strategie, które mają na celu efektywne i angażujące przekazanie treści edukacyjnych, uwzględniając różne style uczenia się i potrzeby uczniów. Pierwszym etapem jest przygotowanie do wprowadzenia pojęcia. W tym celu określamy jasno cele lekcji, co uczniowie powinni wiedzieć i umieć po jej zakończeniu. Następnie powinniśmy przeanalizować, jakie umiejętności i wiedzę uczniowie już posiadają, co pomoże dostosować poziom trudności nowego materiału. – Jakim językiem się do nich zwracać, by być zrozumiałym? Wprowadzać nowe pojęcie zaczynamy od kontekstu i powiązania nowego pojęcia z codziennym życiem. Staramy się wykorzystać jak największą liczbę przykładów, by wskazać celowość wprowadzanego pojęcia.

W szkole średniej funkcjonuje stereotyp, że funkcje trygonometryczne są bardzo trudne. W związku z tym w temacie pierwszej lekcji nie używam nazwy funkcje trygonometryczne, by nie wywołać zaniepokojenia, że to będzie trudne i niezrozumiałe. Dyktuję temat: Stosunki boków w trójkącie prostokątnym. Następnie rysuję na tablicy i proszę uczniów, by narysowali trójkąt prostokątny o przyprostokątnych 12 kratak w poziomie i 6 kratak w pionie. Zaznaczam kąt prosty oraz kąt α . Opowiadam: są ludzie ciekawi, którzy badają „a co by było, gdyby...” i tak już od starożytności, badając trójkąty prostokątne.

II-III etap edukacyjny

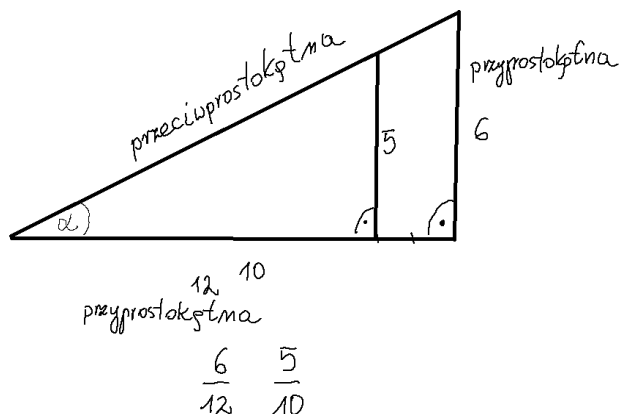
kątne, zauważyli pewne zależności. Policzmy stosunek boków przyprostokątnej (przypominam nazwy i zapisuję) leżącej naprzeciw kąta do przyprostokątnej przy kącie (patrz rys. 1.) .



Rysunek 1. na lekcji matematyki

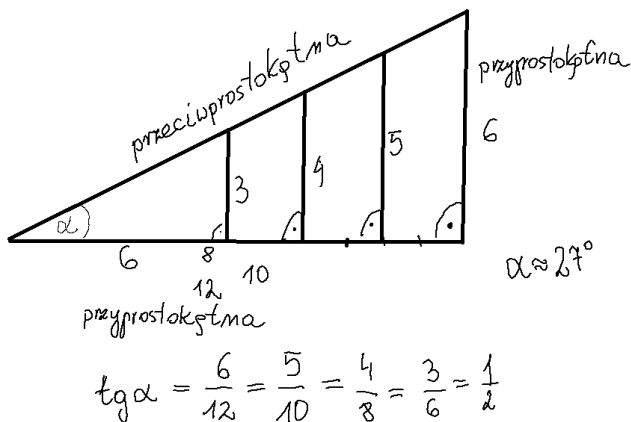
Następnie staram się aktywnie zaangażować uczniów, zaciekawić: „a co by było, gdyby”. Rysuję nowy pionowy odcinek (proszę, by narysowali go o 2 kratki w lewo od poprzedniego), prowadzę z uczniami dyskusję: trójkąt jest dalej prostokątny, mniejszy (podobny), kąt α się nie zmienił (– Jak myślicie, ile ma stopni? Dyskutowujemy). Zapisujemy miary długości na przyprostokątnych. Proszę uczniów o ich podanie (celowo robię rysunek bez kratek, uczniowie czują się odpowiedzialni za podanie mi liczb, zwłaszcza w pionie, co dwie kratki uczniowie mają punkty kratowe, więc nie ma problemu z ich odczytem).

II-III etap edukacyjny



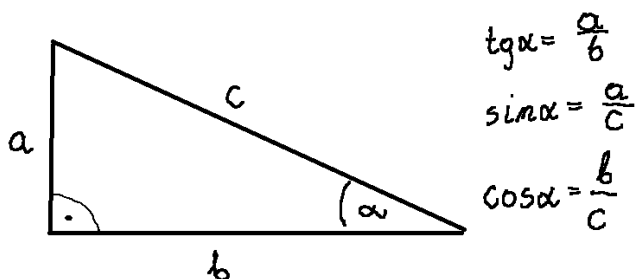
Rysunek 2. na lekcji matematyki

Powtarzamy kolejno rozumowanie, analogicznie zmniejszając przyprostokątną w poziomie o dwie jednostki. Mówimy uczniom, że ponieważ w każdym trójkącie prostokątnym, gdy jest ten sam kąt α , to stosunek przyprostokątnych jest taki sam, więc zdecydowano, że nadamy mu specjalną nazwę „tangens”. Z łaciny „dotykający”.



Rysunek 3. na lekcji matematyki

Pozostałe stosunki boków też mają swoje nazwy. Ustalono, że będą się nazywać „sinus” i „cosinus”. Sporządzałam rysunek, odwracam trójkąt, by był taki, jaki jest w *Wybranych wzorach matematycznych* opracowanych przez CKE, z których uczniowie będą korzystać w klasie maturalnej. Przygotowuję ich w ten sposób do skuteczniejszych powtórek i wykorzystywania *Wzorów*. Opowiadam trochę o historii słów, by przybliżyć pojęcia.



Rysunek 4. na lekcji matematyki

„Słowo „sinus” pochodzi od łacińskiego „sinus”, które oznacza „zatokę” lub „fałd”. Termin ten został wprowadzony do matematyki w średniowieczu przez uczonych europejskich, którzy tłumaczyli arabskie teksty. Wcześniej, w Indiach, używano terminu „jya” lub „jiva”, co oznaczało „łuk” lub „strunę”, a arabscy matematycy przekształcili to słowo na „jayb” (oznaczające również „zatokę” lub „fałd”), co w tłumaczeniach na łacinę stało się „sinusem”. Podsumowując:

- „Jya” (łuk) w starożytnych Indiach przekształciło się w „jyab” w arabskich tłumaczeniach
- „Kojya” (komplementarny łuk) przekształciło się w „kojayb”
- „Sinus” pochodzi od łacińskiego tłumaczenia arabskiego „jamb”

II-III etap edukacyjny

- „Cosinus” pochodzi od „complementi sinus”, czyli sinus kąta dopełniającego.” (źródło: *Wikipedia*)

Funkcji cotangens nie ma w podstawie programowej z 30 stycznia 2018 roku w obu poziomach. Pomimo iż jest w podręczniku, to nie jesteśmy zobowiązani go wprowadzać, ja nie wprowadzam.

W kolejnym kroku przechodzę do ćwiczeń. Rozpaczynam od zadania 1 str. 162 podręcznik MATEMATyka 2 wyd. NOWA ERA.

1. Oblicz wartości funkcji trygonometrycznych kątów ostrych trójkąta prostokątnego o bokach długości:

a) 6, 8, 10,

c) 1, 4, $\sqrt{17}$,

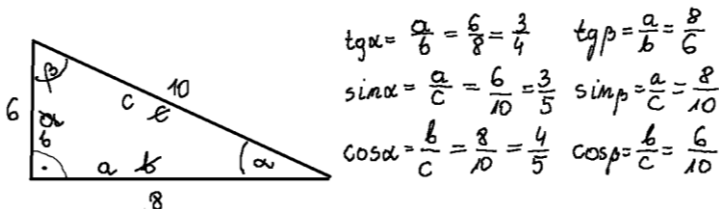
e) $\sqrt{5}$, $2\sqrt{5}$, 5,

b) 7, 24, 25,

d) 1, 4, $\sqrt{15}$,

f) $\sqrt{2}$, $\sqrt{6}$, 2.

Bazuję na definicjach z literami. Dawniej uczyłam: *sinus to stosunek przyprostokątnej leżącej naprzeciw kąta do przeciwprostokątnej*, ale coraz częściej okazywało się, że pomimo iż uczniowie umieli tekst, nie stosowali poprawnie. Obecnie używam a/c, zwracam tylko uwagę, że litera „a” musi być naprzeciw wskazanego kąta. W klasie maturalnej jest mi łatwiej przypomnieć uczniom definicje, gdy korzystamy z *Wybranych wzorów matematycznych na egzamin maturalny*, opracowanych przez CKE.



Rysunek 5. na lekcji matematyki

II-III etap edukacyjny

Po wprowadzeniu podstawowego pojęcia, stopniowo wprowadzam bardziej zaawansowane przykłady i zastosowania. Pokazuję, jak nowe pojęcie łączy się z innymi pojęciami matematycznymi, aby uczniowie widzieli szerszy obraz matematyki jako spójnej dziedziny wiedzy.

Bibliografia:

2. Danuta Zaremba, *Jak tłumaczyć dzieciom matematykę*, Helion, 2023 r.
3. Zofia Krygowska, *Zarys dydaktyki matematyki*, Wydawnictwo WSiP, 1979 r.
4. Wojciech Babiański, Lech Chańko, *MATeMATyka 2*, NOWA ERA, 2020 r.
5. Wikipedia, <https://pl.wiktionary.org> [dostęp 20.05.24]

Witold Grabowski
doradca metodyczny z fizyki
witoldgrabowski@cen.edu.pl

Refleksje dotyczące samodzielnej pracy ucznia

Dla każdego doświadczonego pedagoga nie jest żadnym odkryciem, że nowoczesna edukacja i dydaktyka powinna opierać się również w dużej mierze na samodzielnej pracy ucznia. Wyniki nauczania są bardzo dobre wtedy, gdy uczeń samodzielnie rozwija swoje zdolności. Wówczas rola nauczyciela sprowadza się do zachęcania i umiejętnego inspirowania ucznia do pracy.

Jako nauczyciel fizyki z wieloletnim stażem pragnę podkreślić, że rola zaciekawienia przedmiotem przynosiła mi zawsze dużo satysfakcji. Chciałbym podać dwa sposoby spośród moich sprawdzonych metod aktywizacji uczniów i zaciekawienia młodzieży fizyką.

Ograniczona liczba godzin fizyki w ramowych planach nauczania nie pozwala często na przeprowadzenie wielu doświadczeń w trakcie lekcji. W tej sytuacji zachęcam uczniów do robienia doświadczeń z wykorzystaniem sprzętów znajdujących się w ich domowym otoczeniu. Uczniowie robią zdjęcia, nagrywają filmy z samodzielnie przeprowadzanych doświadczeń. Następnie na forum klasy prezentują przeprowadzone doświadczenia. Przedstawione zdjęcia i filmy powinny zawierać potwierdzenie autorstwa.

Innym sposobem zaciekawienia uczniów naukami przyrodniczymi w moim przypadku jest organizacja wyjazdów do centrów nauki, gdzie mamy możliwość zobaczenia wielu interaktywnych doświadczeń, których nie da się przeprowadzić w pracowni szkolnej. Przykładami takich centrów nauki mogą być: Morskie Centrum Na-

II-III etap edukacyjny

uki w Szczecinie, Centrum Nauki EKSPERYMENT Gdynia, Centrum Nauki Kopernik w Warszawie czy z racji bliskości granicy – Centrum Nauki Spectrum w Berlinie. Każda z tych wizyt zapewni naszym uczniom wiele niezapomnianych wrażeń i będzie zachętą do nauki naszego jakże ciekawego przedmiotu jakim jest fizyka.

Magda Radko
doradca metodyczny
biologii
magdalenaradko@cen.edu.pl

Świetne pytania, mądre odpowiedzi. O zrozumieniu nastolatka

*O problemach z dziećmi trudno się mówi...*¹¹ – pisze Joanna Szulc w swojej książce pt. *Kochaj i pozwól na bunt*¹². Publikacji tej autorki w tytule towarzyszy uzupełnienie: *Jak towarzyszyć nastolatkom do-
rastaniu* – i ten dopisek jest chyba najważniejszy.

W pracy nauczyciela-wychowawcy wielokrotnie spotkałam się z prośbą: – *Czy możesz polecić jakąś dobrą książkę o byciu dobrym rodzicem? o tym jak rozmawiać z nastolatkiem, gdy on nie chce rozmawiać? ... jak zachęcać nastolatka do nauki? ... jak rozmawiać z nastolatkiem o uzależnieniach, seksie i używkach? ... jak reagować gdy on nie dostosowuje się do zasad panujących w domu?* itd., itp.

Znajdujemy je także w Internecie, w różnych grupach dyskusyjnych, na forach studenckich, w grupach rodzicielskich czy wśród osób, które zawodowo zajmują się nauczaniem lub pomocą psychologiczną. Myślę, że są w równym stopniu wyrazem rodzicielskiej bezradności wobec „trudnych” zachowań nastolatków, jak i pragnienia, by im w tej drodze w możliwie mądry sposób towarzyszyć.

W publicznej przestrzeni (za którą uznaję szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, profesjonalne panele dyskusyjne, księgarnie i biblioteki) jest dostępnych coraz więcej mądrych i przystępnych książek oraz materiałów pedagogicznych traktujących o nasto-

¹¹ Szulc, Joanna (2023). *Kochaj i pozwól na bunt*. Warszawa, Wydawnictwo Agora, s. 12.

¹² Wydawnictwo Agora, Warszawa 2023

latkach, które powinny trafić zarówno do wykwalifikowanej kadry: nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych, także do niemal każdego z nas – rodzica. Warto, by każdy z nas dorosłych odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia szukał pozycji, dla siebie najbardziej wartościowych i pozytywnych.

Nie tylko wskazana we wstępie książka Joanny Szulc może być pomocna. Wystarczy kwadrans, by „wygooglować” linki do książek, ale też miejsc, gdzie trwa ożywiona, (czasem moderowana) rozmowa o „buncie nastolatka”. Zwłaszcza teksty Agnieszki Kozak wydają się być rozsądnym wachlarzem rozpisanych możliwości zachowań. Na przykład: *Nastolatek potrzebuje wsparcia*¹³.

Książka ciekawie rozprawia się z tematem słów i komunikatów, jakimi my rodzice i nauczyciele w tzw. „najlepszej wierze” „obdarzamy” nasze dzieci, mocno kształtując w nich sposób myślenia o sobie, o własnej wartości, sprawczości, roli w społeczeństwie. Książka stawia ważne pytanie: – *Jak uwolnić się od zakłęb, które rzucono na nas w dzieciństwie?* A Wydawnictwo Sensus to nie tylko oficyna wydawnicza, ale też księgarnia, czyli ogólnie dostępne (nie tylko w sieci) miejsce, które pozwoli na własne, osobiste eksploracje i poszukiwania. Szczęśliwie – jest tych miejsc dużo więcej.

Można oczywiście postawić populistyczną tezę, że świat książek (i ich autorek oraz autorów) to świat teoretyczny, mający się nijak do rzeczywistości, do codzienności. A jednak NIE. Teksty, o których wspominam, są spisane przez specjalistki i specjalistów, nieoderwanych („odklejonych”) od... domów, szkoły, ulicy, Internetu. Teksty te są wypełnione rozmowami z osobami z różnych środowisk, mających świadomość problemów, przed którym stają rodzice oraz wszystkie osoby zajmujące się nastolatkami.

¹³ Robert Bielecki, Agnieszka Kozak i Marcin Rzeczkowski. Wydawnictwo Sensus, Gliwice 2023



¹⁴Powracając do najważniejszej frazy: – Jak towarzyszyć nastolatkom dorastaniu? Książki te (i inne) umożliwiają poszerzyć wiedzę, ale i inspirują do otwarcia umysłów na dyskusje i przemyślenia. Joanna Szulc przekonuje: *Lęk o nastoletnie dzieci wybrzmiewa w większości rozmów z rodzicami. I ja ten lęk bardzo dobrze rozumiem. Uwierzcicie mi, bardzo dobrze*¹⁵. I kontynuuje: *Ale wiem też, że nastolatki źle znoszą nieustanną troskę i zmartwienia na twarzach rodziców. Czasem wolą się nie przyznawać, że mają jakiś problem. Oni potrzebują, żebyśmy ufali, że sobie poradzą. Żebyśmy byli przy nich spokojni, gdy popełniają błędy, wściekają się, rozpaczają...*

Dr Agnieszka Kozak — abstrahując od pozornej skrótowości przekazu medialnego — na swojej stronie internetowej pisze o tych problemach, otwierając rozdziały i pola do dyskusji oraz zgłębiania wiedzy (www.agnieszkakozak.pl).

Odsyłam także Czytelników do mediów społecznościowych, bo np. na platformie *You Tube* można odsłuchać i obejrzeć arcyciekawą rozmowę z dr Agnieszką Kozak. Dotyczy ona między innymi publikacji *Uwięzieni w słowach rodziców*¹⁶.

Dr Agnieszka Kozak stara się odpowiedzieć m.in. na poniższe pytania i omawia wskazane tezy:

- Jak dogadać się nastolatkiem?
- Samookaleczenie nastolatków. Jak pomóc dziecku i sobie?
- Praktyczne sposoby, by nastolatek zaczął się uczyć.
- Trudny czas z nastolatkiem — propozycja wsparcia.

¹⁴ źródło ilustracji: <https://sensus.pl>

¹⁵ Szulc, Joanna (2023). Kochaj i pozwól na bunt. Warszawa, Wydawnictwo Agora, s. 14.

¹⁶ Agnieszka Kozak, Jacek Wasilewski. Wydawnictwo Onepress, Gliwice 2022

To tylko przykłady z wybranych kwestii, które porusza specjalistka. Czy warto jej zaufać? Na pewno warto wysłuchać nagrania, przeczytać jej teksty, na przykład te, które kierują uwagę na — jakby się zdawało — podstawowe kwestie:

- uzależnienie od telefonu i social mediów, gier komputerowych;
- cyberprzemoc (nękanie i zastraszanie, grożenie publikacją wizerunku itp.);
- problemy z używkami;
- inicjacje seksualne;
- problemy w szkole, w grupie rówieśniczej.

Jeszcze o książce *Kochaj i pozwól na bunt*¹⁷ – jako czytelnicy sprawdzamy tutaj siebie, przeglądamy się w relacjach innych i szukamy osobistych odpowiedzi. A o odpowiedzi oczywiste i łatwe w tej publikacji trudno. Autorka pisze wprost we wstępie: *Treść tej książki ma pomóc w tym, by przez czas dorastania dziecka przejść możliwie spokojnie. Specjaliści podpowiadają, czym się przejmować, a co jest normalne i typowe dla tego okresu. Jak rozmawiać, żeby się nie kłócić, jak wspierać, żeby się nie wypalić. Moi rozmówcy pokazują, gdzie może być mielizna, gdzie ostre skały, a gdzie bezpieczna przystań*¹⁸. A kończy tę myśl metaforycznie: *Mam nadzieję, że czytając to, poczujecie, że mgła się rozsuwa, a w oddali widać także innych dryfujących podróżników. Możemy sobie dodawać nawzajem otuchy, możemy podpowiadać, którędy do brzegu.*¹⁹



¹⁷ źródło ilustracji – patrz przypis 13.

¹⁸ Szulc, Joanna (2023). *Kochaj i pozwól na bunt*. Warszawa, Wydawnictwo Agora, s. 16.

¹⁹ j.w., s. 17

Trzeba zgodzić się z notą wydawcy, który przekonuje do tej pracy słowami Natalii de Barbaro: *Wszechstronna, głęboka, serdeczna książka dla rodziców, którzy często stają bezradni wobec nastoletnich dzieci. Nie mogłam się zdecydować, czy lepsze są w niej pytania, czy odpowiedzi — ostatecznie uznałam, że jest remis:*

światne pytania, mądre odpowiedzi.²⁰

„Babaodpolskiego”, popularna blogerka i krytyczka, ale i doświadczona edukatorka, trawestuje: *Buntowaliście się jako nastolatki? Mam nadzieję, że tak! Zacznijmy od tego, że sarkazm dziecka jest zapowiedzią sporej inteligencji. Rozumiem, że to was nie przekonuje, gdy zamiast porozmawiać, nastoletni człowiek wkłada słuchawki na uszy, wywraca oczami lub trzaska drzwiami, jednak bunt jest ważny, jest dowodem na to, że człowiek zaczął określać swoją tożsamość, szukać siebie, dbać o wolność i autonomię. Ta wiedza oczywiście nie zmniejsza lęku, wiesz to, a i tak się boisz o to, czy twoje dziecko nie wpadnie w uzależnienia, czy sobie poradzi z nauką, a do tego dochodzi jeszcze wstyd, że pewnie to tylko ty nie radzisz sobie z dziećmi, nie dostajesz nagrody w postaci słów: – „Kocham cię, mamo. Kocham cię, tato”.*²¹

Autorka tej recenzji zdradza także bardzo ważne i istotne odstępny tej książki: To szesnaścioro rozmówców, po jedynym na każdy rozdział, który poprzedza informacja, jakie tematy będą poruszane, np. w rozdziale pierwszym pojawią się rozważania o kłótniach, wstydzie, tym, co zdradza nasz rodzicielski lęk i jak wziąć odpowiedzialność za nasze emocje, by nie tworzyć łańcuszków z serii niefortunnnych zdarzeń (podpowiadam — naprawdę dwójka z polskiego

²⁰ Szulc, Joanna (2023). Kochaj i pozwól na bunt. Warszawa, Wydawnictwo Agora, nota z okładki książki.

²¹ <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5083873/kochaj-i- pozwol-na-bunt-jak-towarzyszyc-nastolatkom-w-dorastaniu>. Korcińska, Aneta, dostęp 29.10.2023r.

nie świadczy o tym, że ktoś nie umie pisać i nie poradzi sobie na studiach i nie znajdzie pracy).

Rozmowy przeprowadzone przez Joannę Szulc pokazują, jak można odmienić perspektywę zdarzeń: zamiast krzyczeć na „syf” w pokoju, można powiedzieć, że na podłodze leżą brudne i czyste ubrania; gdy słyszymy, że się przesadnie czepiamy, to faktycznie tak może być, bo chociaż nie chcemy, to odtwarzamy schematy, które znamy z domu — nie dlatego, że nad sobą nie pracujemy, ale dlatego, że lęk o dziecko jest ogromny, a chcielibyśmy go uchronić od tego, co złe lub trudne. I ... *zapomniał wół, jak cielęciem był*. Zapomina się, że nastolatki mają trudności z planowaniem w dłuższym odroczeniu, że nie istnieje stałość, a my oczekujemy decyzji wiążących, np. o tym, czy dobrze wybrało nasze dziecko rozszerzenia, by zdać maturę i studiować to, co chce. Odbieramy im ich prawo do naturalnej i uwarunkowanej biologicznie bezradności. W książce możemy przeczytać o zmianach w ośrodkowym układzie nerwowym, o tym, że mózgi między 12. a 18. rokiem życia wykonują kawał pracy, że naprawdę — każdemu bez wyjątku — spada liczba połączeń w mózgu, i to dlatego, co wczoraj interesowało młodego człowieka, dzisiaj będzie jedynie snem. J. Szulc w rozmowach pokazuje, że samotność jest tak przerażająca, że młodzi ludzie godzą się na przemoc rówieśniczą, a my nie mamy takiej mocy, by ulepić człowieka na własny obraz i podobieństwo.

Podkreśla, że rodzice też potrzebują wsparcia bez oceniania, bo wszystkim dobrze zrobi, gdy będziemy się komunikować z wyrażaniem potrzeb i emocji, a nie słów, które ranią i które są odtwarzane przez całe życie, bo słowa rodziców zostają w głowach na zawsze.

Podążając za słowami recenzji Anety Korcińskiej: ... *czytelnik przeczyta również o tym, jak młody człowiek może reagować na rozstanie rodziców, na brak stałości w życiu otaczających go dorosłych ludzi, jak ważne jest pozostawanie w swojej roli i niepozwalanie na to, by młodzi ludzie byli opoką w naszych problemach.*

*Dowiaduje się, jak reagować, gdy jego dziecko przegląda w sieci treści nieprzeznaczone do jego wieku, czy istnieje dobry wiek na pierwszy raz, czy i dlaczego je nocami zupki chińskie, z jakiego powodu młody człowiek się okalecza, jak wyrazić akceptację i poradzić sobie z żałobą, gdy dziecko powie nam, że jego tożsamość płciowa jest inna niż w wizji, jaką sobie stworzyliśmy*²². To nie są tylko rozmowy dla rodziców, lecz także dla wychowawców, opiekunów i nauczycieli, bo opowiadają także o procesie przyswajania wiedzy, o nauce — jak ktoś nie chce, to go nie zmusimy, o tym, jak stworzyć motywację wewnętrzną i być z dzieckiem w jednej drużynie, grać do jednej bramki, nie siłować się, a słuchać.

Znajdują się tu rozważania na temat rozsądnego korzystania z nowoczesnej technologii i zasobów sieciowych; wypowiedzi o tym, że szkoła nie jest najważniejsza; podpowiedzi, jak sprawić, by to dzieciom się chciało chcieć, jak nauczyć je konsekwencji i pozwalać na błędy, także bardzo ważne zalecenie, aby **nagradzać wysiłek, nie osiągnięcie celu, a drogę do niego**.

Wśród rozmówców Joanny Szulc znaleźli się eksperci praktycy: psycholog, terapeuci, neurodydaktycy, trenerzy, mediatorzy, dietetyczka, edukatorka seksualna, medioznawcza, znane postaci, m. in. prof. Marek Kaczmazyk (neurodydaktyk), Jarek Żyliński (psycholog wychowawczy), dr Karol Jachymek (medioznawca), Aleksandra Dulas (edukatorka seksualna), Paweł Jankowski (psychotraumatolog), Katarzyna Błażejewska-Stuhr (dietetyczka kliniczna) czy dr Magdalena Śniegulska (psycholożka).²³

²² <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5083873/kochaj-i-pozwol-na-bunt-jak-towarzyszc-nastolatkom-w-dorastaniu#opinia80722469>. 29.10.2023 r. dostęp 29 maja 2024 r.

²³ i inni: Agnieszka Stein (psycholożka), Izabela Meyza (mediatorka i trenerka komunikacji), dr Anna Rustecka (psycholożka, terapeutka rodzin), Magda Kobosko (nauczycielka), Małgorzata Musiał (pedagożka, mediatorka), Joanna Fis (psycholożka), Anna Tulczyńska (psycholożka), Aleksandra Dulas (edukatorka seksualna), Paweł Jankowski (psychotraumatolog), Kamila Dręzek (trenerka psychoterapeutyczna DMT), Anna Gryczewska-Jowska (psychotraumatolożka)

To przykład potrzebnej książki, której część poprowadzona jest w formie rozmów, porad i informacji o tym, jak nastolatki postrzegają świat i to z różnego punktu widzenia. Pozyskana wiedza daje czytelnikowi poczucie realnego wglądu w bycie rodzicem nastolatka. A cytat z rozmowy z Pawłem Jankowskim wydaje mi się podsumowaniem całej książki: *Rodzice mogą wspierać nastolatka z pozycji pasażera na tylnym siedzeniu. Najlepsze, co można mu dać, to przestrzeń na to, żeby przyszedł do nas, gdy w jego życiu pojawią się jakieś trudności. Nie zareagujemy lękiem i złością, ale ponownie zaciekawieniem — i być może również zaufaniem do niego*²⁴.

Pod komentarzami do tej publikacji możemy znaleźć także takie wpisy: *Jestem początkującą mamą nastolatka. Coraz bardziej czuję się zagubiona i bezradna. Mam wrażenie, że mam do czynienia z obcą istotą przybyłą z innej planety, a nie ze swoim dzieckiem. Przyzwyczaiałam się i było mi z tym dobrze, że moje zdanie jest ważne i ostatecznie w wielu sprawach należy do mnie, jako rodzica, opiekuna, odpowiedzialnego za swoją pociechę. Życie toczyło się dotychczas według wypracowanych wspólnie zasad i rytmu. I nagle, zbyt szybko i zbyt gwałtownie (jak dla mnie oczywiście) spadł na nas bunt. Niby wiem, że jest czymś normalnym, rozwojowym, ba – potrzebnym! Ale jest mi z tym ciężko, nie umiem sobie poradzić... Zaczynam więc sięgać po poradniki, by znaleźć w nich jakieś wsparcie i rozwiązania, które nam będą odpowiadać. Zupełnie, jak te kilkanaście lat temu, kiedy nie byłam jeszcze pewna swojej roli mamy...*²⁵.

²⁴ Szulc, Joanna (2023). Kochaj i pozwól na bunt. Warszawa, Wydawnictwo Agora, s. 268.

²⁵ <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5083873/kochaj-i- pozwol-na-bunt-jak-towarzyszc-nastolatkom-w-dorastaniu>. Odkrywczamama, 5.11.2023r. [dostęp 29 maja 2024 r.]

II-III etap edukacyjny

Autorka w dalszej części wypowiedzi zachwala tekst Joanny Szulc. Przekonuje, jak pomógł jej się „oczyścić”. Ale czy tylko jej?

*

Na wyróżnienie zasługuje nie tylko skala opisywanego w publikacjach problemu a także fakt, że nie jest to temat tabu w sferze publicznej. Problem jest dokładnie rozważany, opisywany i dyskutowany. Wyjątkowa jest także otwartość, z jaką jest prowadzona ta dyskusja, co cieszy i dopinguje do pracy.

Należy pamiętać, że rodzic, wychowawca, nauczyciel nie może być tylko „wstrętnym” strażnikiem. Dorosły powinien być partnerem. Czasami milczącym, a jednak wspierającym dziecko, nastolatka, ucznia.

Warunkiem zrozumienia nastolatka jest bycie otwartym na nowoczesną wiedzę i konfrontowanie z nią własnych poglądów, poszukiwanie nowych sposobów zachowania, prowadzenie otwartego dialogu z nastolatkiem oraz gotowość uznania, że jako dorośli bywamy omylni i popełniamy błędy.

Maciej Wiktorowski
doradca metodyczny
kształcenia zawodowego
maciejwiktorowski@cen.edu.pl

Czy samodzielna nauka podejmowana przez uczniów jest ważna?

Ostatnie wydarzenia i dyskusje związane z zasadnością zadawania prac domowych przez nauczycieli skłoniły mnie do pewnych refleksji i przemyśleń, którymi chciałbym się podzielić z Czytelnikami.

Na początku spytałem samych uczniów, jakie muszą zaistnieć warunki i kiedy chętniej opanowują i pogłębiają wiedzę poza zajęciami szkolnymi? Otrzymane odpowiedzi pozwoliły mi wyciągnąć dość oczywiste wnioski:

- uczniowie chętnie opanowują i pogłębiają wiedzę w domu poza szkołą, gdy posiadają zainteresowania i pasje, które chcą rozwijać, gdy mają wsparcie i zachętę ze strony rodziny lub innych bliskich osób, gdy mają dostęp do odpowiednich materiałów i źródeł informacji oraz gdy mają możliwość samodzielnej nauki i kreatywności. Dodatkowo motywację do nauki poza szkołą może również zwiększać chęć osiągnięcia konkretnego celu lub zdobycia dodatkowych umiejętności.

Analizując powyższy wniosek chciałem jeszcze głębiej zrozumieć, na czym polega motywacja ucznia do zwiększonej i samodzielnej pracy, więc poprosiłem w kolejnym pytaniu diagnozy potrzeb o wymienienie czynników wpływających na zwiększenie motywacji uczniów do samodzielnej pracy w domu. Niżej prezentuję najczęstsze odpowiedzi:

1. Stworzenie harmonogramu i rutyny – ustalenie stałych godzin nauki w domu może pomóc uczniom w utrzymaniu regularności i skupienia.
2. Motywujące cele – wyznaczenie konkretnych celów nauczania oraz nagród za ich osiągnięcie może zwiększyć motywację uczniów do pracy.
3. Stworzenie odpowiednich warunków do nauki – komfortowe i ciche miejsce do nauki, odpowiednie oświetlenie oraz brak rozproszeń pomogą uczniom skupić się na zadaniach.
4. Pozytywna motywacja ze strony rodziców i nauczycieli – wsparcie ze strony dorosłych, pozytywne opinie i zachęty pomogą uczniom w trudnych chwilach.
5. Urozmaicone formy nauki – wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi edukacyjnych, takich jak gry edukacyjne, interaktywne aplikacje czy multimedia, może sprawić, że nauka stanie się bardziej interesująca i angażująca.
6. Wyrażanie uznania i pochwały – docenienie postępów ucznia, nawet tych małych, może zwiększyć jego motywację i chęć do dalszej pracy.
7. Dostęp do dodatkowych materiałów i zasobów – zapewnienie uczniom dostępu do różnorodnych źródeł informacji i materiałów edukacyjnych może zachęcić ich do samodzielnej nauki i eksploracji tematu.
8. Indywidualne podejście – dostosowanie poziomu trudności zadań do umiejętności i zainteresowań ucznia może sprawić, że nauka będzie bardziej satysfakcjonująca i efektywna.

Kolejnym krokiem na drodze do zrozumienia, czym jest atrakcyjna praca domowa dla uczniów, poprosiłem klasę technikum elektronicznego, aby pomogła mi stworzyć ciekawe zadanie domowe, które mogłoby być chętnie wykonane przez uczniów.

Zadanie domowe dla uczniów z dziedziny elektroniki:

Zaprojektuj i zbuduj prosty obwód elektroniczny, który będzie mógł mierzyć temperaturę w pomieszczeniu i wyświetlać ją na wyświetlaczu LCD. Wykorzystaj do tego sensor temperatury, mikrokontroler Arduino (lub inny mikrokontroler), wyświetlacz LCD oraz odpowiednie elementy składowe. Dokładnie opisz sposób działania obwodu i przedstaw wyniki pomiarów w formie raportu z projektu. Dodatkowo, możesz też zaprezentować sposób rozbudowy tego projektu, np. o możliwość przesyłania danych do komputera czy Internetu.

Takie zadanie pozwoli uczniom nie tylko na praktyczne zastosowanie wiedzy z zakresu elektroniki, ale również na kreatywne myślenie i eksperymentowanie z różnymi komponentami. Dodatkowo, zachęci ich do samodzielnego projektowania i budowania elektronicznych układów.

Jak oceniać prace domowe uczniów szkoły ponadpodstawowej?

Ocena prac domowych uczniów szkoły ponadpodstawowej powinna być dokonywana z uwzględnieniem kilku kluczowych elementów:

1. Zgodność z treścią zadania – Praca domowa powinna być odpowiedzią na konkretne pytania, zadania lub wskazówki dostarczone przez nauczyciela. Ocena powinna uwzględniać stopień, w jakim uczeń zrozumiał i wykonał wymagania zadania.
2. Jakość wykonania – Nauczyciel powinien ocenić staranność wykonania pracy domowej, jakość prezentacji, czytelność oraz precyzję odpowiedzi. Również sprawdzenie poprawności gramatycznej, ortograficznej i składniowej tekstu jest istotne.

3. Samodzielność i kreatywność – Ważne jest, aby sprawdzić stopień samodzielności ucznia w rozwiązaniu problemu oraz jego inwencję i kreatywność w podejściu do zadania.
4. Terminowość – Prace domowe powinny być oddane w terminie. Podczas oceniania należy brać pod uwagę, czy uczeń przestrzega terminów oraz jak radzi sobie z organizacją czasu.
5. Angażowanie się – Czy uczeń angażował się w zadanie, podejmował wysiłek i wkładał wysiłek w wykonanie pracy? To również ważny aspekt oceniania prac domowych.

Ocena prac domowych powinna być konstruktywna i pomocna dla ucznia, zachęcać go do dalszej pracy i rozwoju. Ważne jest też, aby nauczyciel dostarczał informacji zwrotnej, wskazywał walory pracy oraz błędy, by zachęcał do samodoskonalenia się.

Kolejnym zagadnieniem, które poruszyłem, to odpowiedź na pytanie: – *Jak przekonać uczniów do samodzielnej pracy w domu?*

Poniżej przedstawiam konkluzje, które mogą posłużyć jako pewnego rodzaju drogowskaz dla nauczycieli:

1. Przekazanie uczniom jasnego celu: Wyjaśnij uczniom, dlaczego samodzielna praca w domu jest ważna i jak pomaga w osiągnięciu celów edukacyjnych. Poinformuj ich, że regularne powtarzanie materiału poza lekcjami pozwoli im lepiej zrozumieć i przyswoić nowe informacje.
2. Motywuj ich: Znajdź sposób, aby zachęcić uczniów do samodzielnej pracy, na przykład poprzez stawianie celów i nagradzanie za ich osiągnięcie. Pokaż im, że praca w domu ma wpływ na ich postępy i efektywność nauki.
3. Ucz ich planowania: Pomóż uczniom w organizacji czasu nauki w domu. Naucz ich, jak efektywnie planować naukę, aby uniknąć stresu i zapewnić sobie odpowiedni czas na odpoczynek.
4. Podkreśl korzyści: Wyjaśnij uczniom, jakie korzyści wynikają z regularnej samodzielnej pracy w domu, np. takie jak lepsze

II-III etap edukacyjny

zrozumienie materiału, poprawa umiejętności samokontroli i samodyscypliny oraz rozwijanie umiejętności organizacji.

5. **Bądź wsparciem:** Zapewnij uczniom wsparcie i instrukcje, jak mają wykonywać samodzielną pracę w domu. Udzielaj odpowiedzi na ich pytania i zachęcaj ich do dzielenia się swoimi wątpliwościami i trudnościami.
6. **Pozwól im wybrać:** Zachęcaj uczniów do samodzielnego wyboru, co chcą robić w domu, zgodnie z ich zainteresowaniami i potrzebami. Daj im możliwość samodzielnej nauki poprzez różnorodne formy, takie jak czytanie, pisanie, samodzielne ćwiczenia czy praca z zadaniami online.
7. **Bądź konsekwentny:** Utrzymuj jasne oczekiwania co do pracy domowej i pilnuj, aby uczniowie ją realizowali. Nagradzaj ich za regularność i zaangażowanie w samodzielną pracę.

Ważnym aspektem jest również świadomość uczniów tego, co zyskają dzięki samodzielnej pracy w domu?

1. **Rozwinięcie samodyscypliny i odpowiedzialności** – samoorganizacja pracy domowej wymaga umiejętności planowania, ustalania priorytetów i konsekwentnego realizowania zadań.
2. **Utrwalenie i poszerzenie wiedzy** – praca w domu umożliwia powtórzenie materiału omówionego w szkole oraz zgłębianie go bardziej dogłębnie za pomocą dodatkowych źródeł.
3. **Rozwinięcie umiejętności samokształcenia** – samodzielna praca wymaga poszukiwania informacji, zrozumienia ich oraz samooceny, co sprzyja rozwojowi umiejętności uczenia się.
4. **Rozwinięcie umiejętności organizacyjnych** – planowanie czasu pracy, ograniczanie rozpraszających elementów oraz efektywne korzystanie z dostępnych materiałów.
5. **Przygotowanie do komunikacji i współpracy z innymi** – praca domowa często wymaga konsultacji z nauczycielem lub też

z kolegami, co rozwija umiejętność porozumiewania się i współpracy w grupie.

6. Budowanie samodzielności i pewności siebie – zdobywanie wiedzy oraz rozwiązywanie problemów samodzielnie sprawia, że uczniowie nabierają wiary w swoje umiejętności i możliwości.
7. Opracowanie technik efektywnego uczenia się – praca w domu daje możliwość eksperymentowania z różnymi metodami nauki, co pozwala uczniom odkryć, jaka strategia jest dla nich najbardziej skuteczna.

Dariusz Piekarz
doradca metodyczny
informatyki
dariusz.piekarz@cen.edu.pl

Kreatywna informatyka

W czasach łatwego dostępu do informacji oraz sztucznej inteligencji wkradającej się do każdej dziedziny życia coraz trudniej zachęcić uczniów do kreatywnej pracy. Przygotowanie do zajęć kończy się często na pospieszonym zebraniu materiałów udostępnionych przez wyszukiwarki internetowe, nawet bez zastanowienia się nad trafnością pozyskanych wyników.

Jak zachęcić uczniów do samodzielnej i kreatywnej pracy? W jaki sposób sformułować zadania, aby uczniowie chcieli je wykonywać? Jak sprawić, aby przekazywana uczniom wiedza i nabywane umiejętności zapamiętane były na dłużej?

Róbcie, co chcecie!

Opracowywanie dokumentów w edytorze tekstów, tworzenie prezentacji multimedialnych, opracowanie zdjęć czy tworzenie stron internetowych wymaga zastanowienia się nad tematem, którego będą dotyczyły działania. Pozwólmy uczniom w ramach przygotowania do zajęć wybrać samodzielnie temat. Możemy zaproponować im przedstawienie swojego hobby, opisanie zespołu muzycznego, którego słuchają, przedstawienie wspomnień z wakacji lub miejsc, które chcieliby odwiedzić. Praca nad tematem, który interesuje ucznia będzie z pewnością bardziej kreatywna niż w wypadku tematu narzuconego przez nauczyciela. W ramach pracy samodzielnej

uczniowie mogą zweryfikować ilość informacji dostępnej w Internecie, a następnie zebrać materiały.

Co za dużo, to niezdrowo

Uczniowie często przejawiają niechęć do zadań bardzo rozbudowanych. Zainspirować ich można do pracy poprzez przygotowanie ćwiczeń, które nie wymagają czasochłonnego przygotowania materiałów. Jako przykład posłużyć może opracowanie prezentacji multimedialnej. Atrakcyjna prezentacja multimedialna może mieć tylko kilka slajdów. Wystarczy pogrupować na nich informacje i wykorzystać odpowiednio efekty animacji. Na pierwszym planie stawiana jest kreatywność uczniów. Wykorzystanie krótkich form ćwiczeniowych powoduje, że proces dydaktyczny jest bardziej dynamiczny. Uczniowie nie nudzą się podczas zajęć. Nauczyciel w krótszym czasie realizuje cele dydaktyczne. Jest czas na powtórzenie i przećwiczenie zagadnień trudniejszych do opanowania. Dużo łatwiej jest też zdobyć oceny.

Jak to działa?

Zagadnienia związane z programowaniem są jednym z trudniejszych zagadnień omawianych na zajęciach informatyki. Aby pobudzić kreatywność uczniów, można omawiać kolejne zagadnienia w oparciu o funkcjonowanie urządzeń doskonale znanych uczniom. Instrukcję warunkową omówić można na przykładzie funkcjonowania pilota do telewizora. Działanie pętli w programie komputerowym można wyjaśnić na przykładzie działania smartfona, którym uczniowie posługują się na co dzień.

Aby zaktywizować uczniów do działania, zaproponować można zastanowienie się nad sposobem działania wymienionych wyżej urządzeń. Kolejnym etapem będzie dyskusja, w której wyniku grupa uczniów ustali wspólny model działania programu komputerowego.

Taki sposób prowadzenia zajęć powinien sprawić, że trudne zagadnienia programistyczne staną się bardziej zrozumiałe. Uczniowie będą mieli świadomość, że program komputerowy jest efektem wspólnego działania wielu osób, również tych, którzy nie są programistami.

Wyobrażenia w trójwymiarze

Prowadzenie zajęć z informatyki z wykorzystaniem drukarek 3D pozwala pobudzić wyobraźnię przestrzenną uczniów. Zanim wydrukujemy element na drukarce 3D, możemy przeprowadzić dyskusję na temat tego, w jaki sposób powinniśmy zaprojektować detal, aby został on prawidłowo wykonany.

Jako przykład posłużyć może model sygnalizatora świetlnego, wykonany na drukarce 3D. Składa się on z kilku połączonych ze sobą elementów: podstawy, słupa i obudowy zawierającej diody LED. Podczas lekcji omówić można technologię wykonania modelu. Uczniowie podzieleni na grupy mogą następnie zaprojektować poszczególne elementy składowe.

Do sterowania sygnalizatorem wykorzystano moduł Arduino. Grupa uczniów, która lepiej radzi sobie z programowaniem może napisać odpowiedni kod sterujący.

Przedstawiony przykład zadania pozwala zaktywizować i pobudzić do kreatywnego działania cały zespół klasowy. W dyskusji nad sposobem wykonania modelu uczestniczą wszyscy uczniowie. Działania programistyczne i projektowe przydzielane są grupom uczniów w zależności od ich umiejętności. W ten sposób każdy z uczniów robi to, z czym powinien sobie doskonale poradzić.

Jak łatwo zauważyć, odpowiedni dobór ćwiczeń wykonywanych podczas zajęć pozwala pobudzić kreatywność uczniów, zaciekawić, zmotywować do działania, a w efekcie uzyskać lepsze zrozumienie

II-III etap edukacyjny

omawianych zagadnień. Wiedza i umiejętności zdobywane przez własne kreatywne działania zapewnią również lepszy stopień zapamiętania realizowanych treści.

Jolanta Piątkowska
doradca metodyczny
geografii
szkoły podstawowe
jolantapiatkowska@cen.edu.pl

Gry wideo na lekcji geografii

Gry wideo stanowią jeden z kluczowych elementów współczesnej kultury. Cyfrowe opowieści angażują dziesiątki milionów odbiorców, dając podstawy do przeżywania pasjonujących opowieści, rozwijają umiejętności psychomotoryczne, są przestrzenią budowania międzyludzkich relacji i źródłem artystycznej ekspresji.

O korzystnym wpływie gier zarówno na rozwój, jak i edukację, mówią także eksperci. Joanna Pigulak z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu podkreśla, że dzięki grom mamy możliwość stymulowania umiejętności motorycznych, percepcyjnych, a z drugiej strony oczywiście także poznawczych, intelektualnych czy logicznych.

Współcześni nastolatki, Pokolenie Z, deklarują, że wśród swoich ulubionych zainteresowań i pasji czynność grania w gry wideo klasyfikują na pozycji drugiej, bezpośrednio po sporcie. Rozgrywka cyfrowa wyprzedza takie dziedziny jak muzyka, sztuka, oglądanie telewizji, czy nawet relaks.

Cechy uczniów określanych mianem digital natives (cyfrowy tu bylec) zostały dostrzeżone przez niektórych nauczycieli, którzy zrozumieli, że gry wideo mogą odegrać istotną rolę w procesie ich uczenia. Dlatego też wykorzystują oni atrakcyjne środowiska i technologie gier, aby zainteresować swoich uczniów. Ta zmiana w metodach nauczania przyszła wraz z rozwojem technologii gier. Obecnie rozwijanie ich nie jest ani tak wymagające, ani drogie dzięki silnikom gier (główna część kodu gry komputerowej dostępna wraz ze

zintegrowanym środowiskiem programistycznym zaprojektowanym dla osób i zespołów tworzących gry komputerowe), oprogramowaniu pośredniczącemu i modom (mody to modyfikacje istniejących gier). Wszystko to umożliwia tworzenie gier nawet tym, którzy nie mają doświadczenia w programowaniu.

Gry wideo przynoszą wiele oczywistych korzyści edukacyjnych. Mogą pomagać w rozwijaniu kompetencji umysłowo-poznawczych, przestrzennych, motorycznych, a także informatycznych. Można je wykorzystywać do wyjaśniania rzeczywistości (np.: wiedza, nauka pamięciowa, przywoływanie z pamięci), reguł (np.: związki przyczynowo- skutkowe), jak również do rozwiązywania skomplikowanych problemów. Gry wideo kształtują kreatywność i przedstawiają praktyczne przykłady zasad i pojęć, które byłyby trudne do przedstawienia w rzeczywistości. Mogą być częściowo wykorzystywane do przeprowadzania eksperymentów, przeprowadzanie których byłoby ryzykowne w realnym świecie, na przykład z użyciem niebezpiecznych chemikaliów. Trzeba jednak pamiętać, że nie wszystkie gry tworzone są z myślą o ich edukacyjnym przeznaczeniu. Większość z nich posiada jedna ukryte walory edukacyjne, które pobudzają i rozwijają percepcję, świadomość, pamięć, rozumienie, wnioskowanie, zdolności językowe, rozwiązywanie problemów, inteligencję, procesy komunikacyjne i poznawcze. Gry wideo oparte są na założeniu, że **gracze muszą się uczyć, zapamiętywać i współpracować**.

Uczniowie z pragmatycznym sposobem myślenia poprzez doświadczenie z grami mogą lepiej zrozumieć pewne pojęcia, które w innym przypadku uznaliby za nudne i skomplikowane. Wieloosobowe gry wideo promują nie tylko współzawodnictwo, ale również współpracę.

Gry wideo mogą mieć wpływ na stan emocjonalny użytkowników, podnosząc ich samoocenę (pod warunkiem, że robią to pod odpowiednim nadzorem) i zachęcając do społecznych zachowań.

Jedną z głównych zalet gier wideo jest ich zdolność do motywowania i angażowania graczy. Gry te dostarczają wielu bodźców – słuchowych, dotykowych, wzrokowych i intelektualnych. To sprawia, że granie w nie jest przyjemne, a niekiedy nawet uzależniające. Jest to stan, w którym gracze zapominają o otaczającym ich świecie i stają się całkowicie zaangażowani w działanie i skupieni na zadaniu, które wykonują.

Jak przygotować zajęcia i klasę?

Gdy nauczyciel już przetestował różne gry i zdecydował się wykorzystać którąś na zajęciach, konieczne jest opracowanie takiego scenariusza zajęć, aby uczniowie jak najwięcej na tym skorzystali. Należy rozpatrzyć kilka aspektów: Gry wideo mogą sprzyjać rozwijaniu wielu umiejętności poznawczych, jakkolwiek niektóre z nich wymagają nawiązania do tematu zajęć i nie są integralną częścią programu nauczania. Dlatego konieczne jest omówienie zajęć, dzięki któremu uczniowie mogą zastanowić się nad treścią gry i podzielić się zdobytą wiedzą. Tę część zajęć uczniowie mogą też wykorzystać, aby opowiedzieć o swoich odczuciach dotyczących gry, opisać swoje sukcesy i porażki. Ta część lekcji cementuje grę z efektami, jakie ona przynosi. Należy zachęcić uczniów, żeby w czasie tej sesji opowiadali, jak odnoszą się do swoich doświadczeń oraz czego nauczyli się podczas grania. Można ich poprosić, aby porównali różne techniki i metody użyte w grze wideo, opisali rozwiązania różnych problemów, na jakie natknęli się grając i spróbowali ocenić, które z rozwiązań było ich zdaniem najlepsze. Dobrze jest poprosić uczniów, żeby sami podsumowali, czego nauczyli się z gry wideo.

Kiedy uczniowie rozumieją już zasady gry, należy ich uświadomić, w jaki sposób te zasady wiążą się z rzeczywistością. Nauczyciel może poprosić uczniów o skomentowanie wydarzeń przedstawionych w grze i ich następstw. Np.: jeśli nauczyciel wybrał na zajęcia grę *Global Conflicts: Latin America*, aby wyjaśnić zanieczyszczenia

przemysłowe w Południowej Ameryce, można zadać następujące pytania:

- Jakie są przyczyny zanieczyszczeń w Południowej Ameryce?
- Jaki wpływ mają zanieczyszczenia przemysłowe na ludzi mieszkających w pobliżu fabryk typu Maquiladora?
- Jakie byłyby konsekwencje zamknięcia wszystkich tego typu fabryk?

Przed rozpoczęciem gry nauczyciel powinien przedstawić uczniom listę informacji, jakie muszą odnaleźć w danej grze wideo. Portale internetowe udostępniające gry wideo:

<http://www.ramogames.com/>

<http://CoolMath4kids.com>

<http://kids.nationalgeographic.com/games>

<http://www.prongo.com/games/>

<http://www.theproblemsite.com/>

<http://www.funbrain.com/>

*

Track Simulator 2²⁶

W grze wcielamy się w kierowcę pojazdów ciężarowych, a naszym zadaniem jest dostarczenie towaru na terenie Europy. Dzięki temu zwiedzimy tysiące kilometrów dróg ciągnących się przez Stary Kontynent, trafiając na wiele znanych miast. Tym razem twórcy przygotowali 60 miast położonych w Europie Zachodniej i Wielkiej Brytanii. Wśród nich znalazły się też: Poznań, Wrocław i Szczecin.

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=xITuC18xVIIódló>



Rysunek 6. Euro Truck Simulator 2²⁷

Plague Inc²⁸

Co powiecie na specyficzną strategię, w której głównym zadaniem gracza jest zarażenie, a następnie uśmiercenie całej ludzkości? W zasadzie gra w dużym stopniu polega na doborze odpowiednich metod rozpowszechnienia wirusa. W tej sytuacji przydaje się duża znajomość geografii. Występują przecież choroby, które lepiej rozpowszechniają się drogą powietrzną, a inne poprzez transport morski. Dotarcie na Antarktydę nie jest wcale takie łatwe, jak się wydaje, warto zatem spojrzeć na prawdziwą mapę świata i sprawdzić, jak tam dotrzeć. Po chwili okazuje się, że najlepszym wyjściem jest wspomniany transport morski. Tego typu przykładów można mnożyć, a przy tym dobrze się bawić.

²⁷

https://store.steampowered.com/app/304212/Euro_Truck_Simulator_2__Scandinavia/?l=polish

²⁸ <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.miniclip.plagueinc&hl=pl>



Rysunek 7.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.miniclip.plagueinc&hl=pl>

Uczniowie uczący się podstaw geografii będą pod wrażeniem szerokiej gamy gier edukacyjnych online, które są dostępne dla dzieci i młodzieży, a które sprawiają, że pozyskiwanie danych z geografii fizycznej będzie stymulujące i atrakcyjne.

Uczniowie ze szkół w całej Polsce mogą korzystać z bezpłatnego dostępu do Minecraft Education²⁹. To edukacyjna wersja znanej i lubianej na całym świecie gry wideo. W dużym uproszczeniu Minecraft jest grą, w której świat tworzy się z klocków. Zbudować można praktycznie wszystko, w efekcie program można odpowiednio dostosować do różnych lekcji. Na biologii można poznawać ludzkie ciało, na geografii – środowisko, a na lekcjach polskiego odgrywać jakąś postać literacką.

Świetne gry to takie, które zarówno rzucają wyzwanie dziecku, jak i uczą czegoś, z czego będzie korzystać w prawdziwym świecie. Ale jest też wartość w wirtualnym doświadczaniu. Umożliwia dzie-

²⁹ źródło <https://education.minecraft.net/pl-pl>

II-III etap edukacyjny

ciom przygotowanie się na przyszłość, w której życie online i offline nakładają się na siebie. Podobnie jak książki, wiele gier przynosi korzyści młodym graczom ze względu na przedstawiane i przeżyte doświadczenia.

Bibliografia:

1. Gry wideo w akademickiej praktyce dydaktycznej. Przypadek poznańskiego gro znawstwa
źródło: <https://www.universitas.com.pl/produkt/4207/Gra-w-film-Z-zagadnien-relacji-miedzy-filmem-i-grami-wideo,Joanna++Pigulakto>
2. Pigulak Joanna, 2022, IV Zjazd Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego 2022, referat wygłoszony
3. Miejsce badań nad grami wideo w geografii:
<https://www.ptbg.org.pl/wp-content/uploads/2020/05/Krzysztof-Z%C4%84BECKI-Miejsce-bada%C5%84-nad-grami-wideo-w-geografii.pdf>

Małgorzata Kulik
doradca metodyczny
wychowania fizycznego
edukacji dla bezpieczeństwa
malgorzatakulik@cen.edu.pl

Czy metoda projektu w edukacji dla bezpieczeństwa może być zadaniem inspirującym uczniów do samokształcenia i rozwoju zdolności?

Rozpoczynając artykuł tym pytaniem, chcę pobudzić Szanownych Czytelników do refleksji i zastanowienia, na ile zajęcia edukacji dla bezpieczeństwa mogą być inspirujące dla samego ucznia:

– *W jaki sposób nauczyciele mogą rozbudzać w nim chęć do samorozwoju, samorealizacji własnych zainteresowań i mocnych stron.* Chcę podzielić się własną inicjatywą edukacyjną, tzw. projektem edukacyjnym, którego realizacja utwierdziła mnie w przekonaniu, że jest to możliwe i przynosi efekty dydaktyczne i wychowawcze. W tym materiale nawiązuję do poprzedniej publikacji w XIV numerze "eduFocusa pt. *Klasowe zawody pierwszej pomocy – projekt, który łączy kształtowanie kompetencji kluczowych z praktyczną nauką pierwszej pomocy.*"³⁰

Wykorzystując gotowy scenariusz projektu, postanowiłam zorganizować zawody pierwszej pomocy dla szkół podstawowych pn. „Ratuj z Bronkiem”, które odbyły się 23 kwietnia 2024r. Tak, jak przewidywałam, to scenariusz, krok po kroku zgodnie z przyjętym harmonogramem działań przystąpiłam do realizacji zawodów.

³⁰ <https://cen.edu.pl/eduFocus-zeszyty-metodyczne,22?mcen=22>.

II-III etap edukacyjny

Bazą do działań projektowych była Szkolna Grupa Pierwszej Pomocy, a wsparcie zapewnili inni nauczyciele. Na początku lutego przystąpiliśmy do działań organizacyjnych. Wraz z uczniami ustaliliśmy zasoby i możliwości organizacji zawodów. Sami uczniowie zadeklarowali przynależność do grup roboczych, które rozpoczęły przygotowania do realizacji zadań w określonych obszarach. Finał projektu, czyli Mistrzostwa Pierwszej Pomocy „Ratuj z Bronkiem” zaplanowany został na Dzień Otwarty Szkoły. W zawodach wzięło udział osiem szkół z Koszalina i okolic. Uczniowie przystąpili do realizacji zadań w ramach grup, do których samodzielnie dokonali przydziału.

Grupa I – przygotowanie dokumentacji, tj. kart zgłoszenia, kart oceny, arkuszy kalkulacyjnych do przeliczania i sumowania wyników, opracowanie graficznie całości dokumentacji. Zaprojektowanie i wykonanie plakatu, dyplomów, kart oceny, pucharów w wydruku 3D. Przygotowanie fotorelacji i zamieszczanie informacji w mediach. Prowadzenie sekretariatu zawodów. Praca w zespole wymaga, aby uczniowie i uczennice posiadali umiejętność obsługi komputera i innych urządzeń cyfrowych w oparciu o różne aplikacje i narzędzia informatyczne. Zespół pracował ogólnie dostępnymi narzędziami online, np. w pakiecie Google czy Office 365 na tablecie lub smartfonie.

Grupa II – przygotowanie: mediów na potrzeby prezentacji oraz nagłośnienia. Zadaniem grupy było również przygotowanie krzesła, stolików oraz bufetu w auli. Praca w zespole wymagała zdolności organizacyjnych, znajomości zasad funkcjonowania urządzeń multimedialnych.

Grupa III – przygotowanie scenek pozoracyjnych, tj. scenariuszy, kart oceny, pozorantów, sprzętu. Praca w zespole wymagała gotowości do występów publicznych, wiadomości i umiejętności z zakresu pierwszej pomocy oraz śmiałości, zdolności aktorskich,

artystycznych i manualnych oraz podejmowania decyzji w sytuacjach stresowych;

Grupa IV – przygotowanie i prowadzenie kawiarenki dla uczestników zawodów, pełnienie funkcji opiekuna drużyn startujących w zawodach. Do zadań opiekuna należy dbałość o punktualne przechodzenie do kolejnej stacji, pomoc w kwestiach organizacyjnych, dbałość o zachowanie zasad fair play m.in. ograniczenie używania telefonów do komunikacji oraz kontaktu z kibicami, przestrzeganie zasady niepodpowiadania zawodnikom w czasie wykonywania czynności na stacji pozoracyjnej przez nauczyciela, opiekuna, nieprzemieszczanie się pomiędzy stacjami poza uzgodnioną kolejnością. Opiekunowie mieli też za zadanie w czasie wolnym oprowadzić drużyny po szkole i zapoznać z ofertą edukacyjną. Praca w zespole wymagała umiejętności: współpracy, negocjacji, komunikacji oraz właściwej organizacji działań, podejmowania decyzji w sytuacjach stresowych.

Zadania wykonywane w ramach grup były wykonywane przy wsparciu nauczycieli, np.:

- wydruk pucharu na drukarce 3D (projekt i wydruk pod okiem nauczyciela matematyki),
- projektowanie dyplomów i plakatu (nauczycielki języka angielskiego za pomocą <https://kahoot.com/>),
- opracowanie i zamieszczanie informacji i fotorelacji (pomocna nauczyciela języka angielskiego),
- zaprojektowanie scenek oraz zasad sędziowania (nauczycielka edukacji dla bezpieczeństwa).

Tabela zamieszczona poniżej przedstawia analizę działań projektowych w kontekście ich przełożenia na inspirację do samokształcenia i rozwoju zdolności ucznia.

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIĄ (samokształcenia i rozwoju zdolności)
P L A N O W A N I E	<p>Podział na grupy robocze.</p> <p>Ustalenie zakresu, terminów realizacji poszczególnych działań projektowych.</p>	<p>Uczniowie samodzielnie przypisali się do grup roboczych i wspólnie ustalili sposób komunikowania się za pomocą TIK.</p> <p>W grupie przeprowadzili burze mózgów nt. nazwy projektu, logo grupy.</p>	<p>1. inicjatywność i przedsiębiorczość;</p> <p>2. kompetencje społeczne i obywatelskie.</p>	<p>1. samoanaliza własnych mocnych stron, kompetencji oraz zdolności;</p> <p>2. umiejętność dyskusji i akceptacji odmiennych poglądów i spojrzeń na dany temat, umiejętność kompromisu;</p> <p>3. umiejętności planowania.</p>
O R G	<p>Grupa I</p>	<p>Uczniowie: przygotowali dokumentację zawodów, karty podsumowania wyników; dokonali obróbki graficznej</p>	<p>1. kompetencje informacyjne;</p> <p>2. kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-</p>	<p>1. samodzielny wybór i obsługa komputera i innych urządzeń cyfrowych w oparciu o różne aplikacje i narzędzia in-</p>

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIA (samokształcenia i rozwoju zdolności)
A N I Z A C J A		pełnej dokumentacji; przygotowali plakaty informujące o zawodach, dyplomy, zaprojektowali i wydrukowali w technologii 3D puchary; prowadzili sekretariat i pełną statystykę zawodów; wykonali fotorelację i opracowali informacje o zawodach, publikowali w mediach społecznościowych;	techniczne; 3. komunikacja w języku ojczystym.	formatyczne; 2. analiza matematyczna wyników, prowadzenie statystyki; 3. planowanie i projektowanie oraz obsługa drukarki 3D.
	Grupa II	Uczniowie: przygotowali projektor, komputer na potrzeby prezentacji oraz	1. kompetencje społeczne i obywatelskie; 2. inicjatywność i przed-	1. umiejętność obsługi urządzeń multimedialnych;

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIA (samokształcenia i rozwoju zdolności)
		film instruktażowy o użyciu AED; przygotowali sprzęt nagłaśniający. Wspólnie uczniowie zadbalali o wystrój, przygotowali aulę na wspólne części oficjalne imprezy, czyli krzesła, stoliki, miejsce na kawiarenkę.	siębiorczość; 3. świadomość i ekspresja kulturalna.	2. zdolności organizacyjne oraz planowania przestrzeni i rozmieszczenia sprzętu i urządzeń; 3. podejmowania decyzji w kwestii dekoracji.
	Grupa III	Uczniowie samodzielnie przygotowywali scenki pozoracyjne, scenariusze oraz karty ich oceny. Grupa musiała zaplanować przebieg, miejsce	1. inicjatywność i przedsiębiorczość; 2. świadomość i ekspresja kulturalna, komunikacja w języku ojczystym; 3. umiejętność uczenia	1. gotowości do wystąpienia publicznych; 2. utrwalenie i poszerzenie wiadomości i umiejętności z zakresu pierwszej pomocy;

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIĄ (samokształcenia i rozwoju zdolności)
		i sprzęt na potrzeby sytuacji symulowanych. Samodzielnie wykonywali pozoracje osób poszkodowanych. Pośród członków wybrano sędziów na każdą ze scenek. Ich zadaniem było również omawianie z drużynami zaradności i oceny.	się; 4. kompetencje społeczne i obywatelskie.	3. zdolności aktorskie, artystyczne, wykonywania pozoracji, makijażu. 4. umiejętność konwersacji, przekazywania konstruktywnej krytyki; podkreślania mocnych stron.
	Grupa IV	Uczniowie przygotowali poczęstunek; prowadzili kawiarenkę dla uczestników zawodów. Spośród członków grupy	1. kompetencje społeczne i obywatelskie; 2. inicjatywność i przedsiębiorczość, komunikacja w języku	1. umiejętność konwersacji i komunikacji; 2. organizacja i przygotowanie poczęstunku; 3. umiejętność promocji

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIĄ (samokształcenia i rozwoju zdolności)
		wyznaczono pełnienie funkcji opiekuna drużyn startujących w zawodach.	ojczystym; 3. umiejętność uczenia się.	i obsługi zaproszonych gości; 4. zdolności opiekuńcze i empatia; 5. punktualność, samodyscyplina i przestrzeganie reguł.
R E A L	Mistrzostwa Pierwszej pomocy „Ratuj z Bronkiem”	Realizacja finału projektu, czyli przeprowadzenie zawodów.		1. umiejętność podejmowania decyzji w sytuacji stresowej; 2. wykonywanie działań projektowych zgodnie z ustalonymi regułami; 3. współpraca i współdziałanie;

II-III etap edukacyjny

ETAP	DZIAŁANIE	OPIS	KOMPETENCJE KLUCZOWE	EFEKT DLA UCZNIĄ (samokształcenia i rozwoju zdolności)
I Z A C J A				4. komunikacja pomiędzy organizatorami przedsięwzięcia; 5. wspólne dążenie do osiągnięcia celu; 6. zdolności organizacyjne, przywódcze; 7. umiejętność podporządkowania się i dostosowania do reguł zasad projektu;

II-III etap edukacyjny

Zawody „Ratuj z Bronkiem” to efekt współpracy i zaangażowania nauczycieli i uczniów. Osiągnięte efekty są potwierdzeniem, że warto stwarzać przestrzeń do samorealizacji młodych ludzi. Zwracając uwagę na kompetencje kluczowe, widzimy możliwość rozwoju indywidualnych zdolności i pasji uczniów.

Netografia:

1. Kompetencje kluczowe – o tym powinien wiedzieć każdy nauczyciel! edumaster.pl
2. https://gk24.pl/ratuj-z-bronkiem-zawody-w-udzielaniu-pierwszej-pomocy-w-ii-lo-w-koszalinie-zdjecia/ar/c1-18487641?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1NVLn9IMwXom8pUGW_qYO4
3. <https://www.facebook.com/bronek2lo/posts/pfbid02ZBkcBYqJfHDY-pWt2AQmXTbuAM94qRA4r1JqnF5CACHGySf3zYqmcehkehLyLGCGDI>
4. <https://www.facebook.com/bronek2lo/posts/pfbid02YbMLbi6JDtPFUrf1rACkiXb5PHyCx8L7Et23BeHVSLYpGMcJ6Y7fKpFwYrSYkarMI>

Bibliografia

Małgorzata Trembowelska
Dział Informacji Pedagogicznej
Biblioteka Pedagogiczna w Koszalinie
e-mail: sekretariat@bibliotekacen.pl

Zestawienie bibliograficzne Praca domowa ucznia

Tematyczne zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 2005-2024. Bibliografię opracowano na podstawie materiałów dostępnych w Bibliotece Pedagogicznej w Koszalinie oraz artykułów opublikowanych w czasopismach elektronicznych (Open Access).

Wydawnictwa zwarte:

1. Czytanie metodą sylabową: karty pracy w szkole i w domu / [aut. Alicja Karczmarska-Strzebońska]. - Kraków: "Greg", [2022]. - 56 k.
2. Edukacja matematyczna w klasach początkowych / Marianna Szpiter. - Wyd. 3. - Słupsk: Wydaw. PAP, 2006. – S. 253 – 263: Znaczenie nauki domowej w edukacji matematycznej
3. Gramatyka: karty pracy w szkole i w domu: dla klas 2-3 szkoły podstawowej i starszych! / [Marta Kurdziel]. - Kraków: "Greg", [2022]. - [2], 90, [1] s.
4. Kodowanie na dywanie w przedszkolu, w szkole i w domu / Anna Świć. - Opole: Nowik, 2017. - 56 s.

Bibliografia

5. Konteksty i uwarunkowania zadań domowych / Anna Kołodziej, Bernadeta Niesporek-Szamburska. - Kielce: Wydaw. Pedag. ZNP, cop. 2009. - 124 s.
6. Kształcenie matematyczne w edukacji wczesnoszkolnej: poradnik dla nauczyciela / Jerzy Nowik. - Wyd. 2. rozsz. - Opole: Nowik, 2011. – S. 174-179: Praca domowa z matematyki ucznia klas początkowych
7. Matematyka: karty pracy w szkole i w domu: klasa 1 / [Marta Kurdziel]. - Kraków: "Greg", [2022]. - [2], 98, [1] s.
8. Matematyka: karty pracy w szkole i w domu: klasa 2 / [Marta Kurdziel]. - Kraków: "Greg", [2022]. - [2], 126, [1] s.
9. Matematyka: karty pracy w szkole i w domu: klasa 3 / [Marta Kurdziel]. - Kraków: "Greg", [2022]. - [2], 113, [1] s.
10. Mit pracy domowej / Alfie Kohn ; przekł. z jęz. ang. Anna Boniszewska. - Podkowa Leśna: "MiND" Dariusz Syska, cop. 2018. - 205, [3] s.
11. Nowoczesne nauczanie: praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców / Geoff Petty; przekł. Jolanta Bartosik. - Wyd. 1 w jęz. pol. - Sopot: Gdańskie Wydaw. Psycholog., 2015. - S. 271-273: Nauka własna i praca w domu. Kryteria idealnej pracy domowej. Przykłady zadań domowych.
12. Ortografia: karty pracy w szkole i w domu: dla klas 2-3 szkoły podstawowej i starszych! / [Marta Kurdziel]. - Wyd. 2. - Kraków: "Greg", [2022]. - [2], 85, [1] s.
13. Podręcznik w pracy domowej uczniów na szczeblu kształcenia zintegrowanego - duży problem w edukacji małego dziecka / Jadwiga Oleksy. // W: Edukacja małego dziecka: praca zbiorowa. T. 5, Nauczyciel-wychowawca w przedszkolu i szkole / pod red. Ewy Ogrodzkiej-Mazur, Urszuli Szuścik, Małgorzaty Zalewskiej-Bujak. - Cieszyn ; Kraków: „Impuls”, 2013. - S. [101]-125

Bibliografia

14. Praca domowa a rozwój poznawczy uczniów gimnazjum / Renata Kaczmarek ; Politechnika Koszalińska. - Koszalin: Wydaw. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, 2014. - 219 s.
15. Praca domowa najmłodszych uczniów / Władysław Puślecki. - Kraków: "Impuls", 2005. - 69, [3] s.
16. Praca domowa ucznia // W: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. T. 4, P. / [red. nauk. i przewodn. kom. red. Tadeusz Pilch]. - Wwa: "Żak", cop. 2005. – S. 788-798
17. Praca domowa ucznia a indywidualizacja nauczania / Anna Janus-Sitarz, Ewa Nowak. // W: Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty / red. Anna Janus-Sitarz. - Kraków: "Universitas", cop. 2005. – S. 121-141
18. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: poziom 1 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk: "Harmonia", 2019. - Teka (81, [1] k. tabl.)
19. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: poziom 2 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk: "Harmonia", 2019. - Teka (86, [1] k. tabl.)
20. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: poziom 3 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk: "Harmonia", 2020. - Teka (82, [1] k. tabl.)
21. Tabliczka mnożenia: karty pracy w szkole i w domu / [Marta Kurdziel]. - Kraków: "Greg", [2022]. - [1], 67 k.
22. Tworzyć teksty / Anna Kołodziej, Bernadeta Niesporek-Szamburska. - Kielce: Wydaw. Pedag. ZNP, cop. 2008. - 96 s. – (O pracach domowych z języka polskiego prawie wszystko / Anna Kołodziej, Bernadeta Niesporek-Szamburska ; cz. 2)
23. Uczyć (się) z pasją: jak sprawić, by uczenie (się) było fascynującą podróżą / Pernille Ripp ; przeł. Elżbieta Manthey i Wojciech Musiał. - [Słupsk]: "Dobra Literatura", cop. 2017. – S. 205-223: Zadania domowe – uciążliwa rutyna i mnóstwo makulatury

Bibliografia

Artykuły z czasopism w wersji drukowanej:

1. Co jest zadane? / Danuta Sterna. // *Sedno*. - 2010, nr 9, s. 48-50
2. Czy zadania domowe mają jeszcze jakiś sens? / Mateusz Mazurek. // *Wychowawca*. – 2015, nr 11, s. 23-24
3. Dlaczego nie masz zadania?: czyli Sposób na ucznia, który nie odrabia prac domowych / Anna Kałuba-Korczak. // *Głos Pedagogiczny*. - 2013, nr 45, s. 41-42
4. Grywalizacja - jak to działa: o korzyściach z gier i wykorzystaniu ich w szkole. Cz. 2 / Magdalena Goetz. // *Głos Nauczycielski*. - 2018, nr 1/2, s. 21
5. Sposoby wykorzystania gier w szkole. Grywalizacja zadań domowych.
6. Historia / Anita Plumińska-Mieloch. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 18-19.
 - Praca roczna uczniów.
7. Informatyka / Maciej Danieluk. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 20.
 - Projekty w ramach pracy domowej.
8. Jak zadawać do domu – wskazówki dla nauczycieli. / Małgorzata Pomianowska. // *Dyrektor Szkoły*. – 2018, nr 11, s. 60
9. Język obcy / Marta Florkiewicz-Borkowska. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 15.
 - Wykorzystanie nowych technologii w zadaniach domowych.
10. Język polski / Joanna Krzemińska. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 11.
 - Vlogowa praca domowa.
11. Krzyżówka / Agnieszka Zielińska // *Matematyka*. - 2015, nr 5, s. 24.
 - Na zadanie domowe lub podsumowanie lekcji.

Bibliografia

12. Kształtujące ocenianie pracy domowej / Joanna Kostrzewa. // *Dyrektor Szkoły*. – 2019, nr 5, s. 76-79
13. Matematyka / Joanna Świercz. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 16-17.
 - Kryteria zadań domowych.
14. Matematyka w sporcie: trening sportowy i umysłowy / Dorota Kamień. // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*. - 2020, nr 6, s. 18-23
 - Przykłady zadań do samodzielnej realizacji przez ucznia w warunkach domowych (obliczanie kcal oraz maksymalnej wartości swojego tętna, systematyczna kontrola masy ciała, określanie długości swojego kroku).
15. Na kim spoczywa odpowiedzialność za pracę domową dziecka? / Aneta Paszkiewicz. // *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. - 2014, nr 1, s. 33-38
16. Nie CZY, tylko JAK? / Magdalena Goetz. // *Głos Nauczycielski*. - 2018, nr 10, s.10
17. Niekonwencjonalne zadania domowe / Magdalena Goetz. // *Sygnał*. - 2017, nr 9, s. 21-23
18. Odrabianie lekcji a wyniki w nauce / Tomasz Garstka. // *Dyrektor Szkoły*. – 2018, nr 3, s. 74-76
19. Opinie na temat w pracy w domu / Małgorzata Pomianowska. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, s. 68-73
20. Planowanie i wdrażanie procesu generalizacji podczas zajęć TUS / Magdalena Godlewska, Katarzyna Mierzejewska. // *Terapia Specjalna Dzieci i Dorosłych*. - 2022, nr 26, s. 40-47
21. Procedury wzmacniające transfer umiejętności społecznych. Wykonywanie prac domowych. Procedury ułatwiające podtrzymanie umiejętności? Scenariusz zajęć dla grupy dzieci w wieku 14-16 lat.
22. Po szkole do lekcji: polscy uczniowie ślęczą nad pracą domową. Tylko po co? / Piotr Skura. // *Głos Nauczycielski*. - 2015, nr 3, s. 9

Bibliografia

23. (Pół)prawdy o pracach domowych / Tomasz Garstka. // *Głos Nauczycielski*. – 2024, nr 11, s. 16
24. Praca domowa: czy ma jeszcze sens? / Barbara Ostrowska. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 8-10
25. Praca domowa: twórczy obowiązek / Małgorzata Kowol. // *Życie Szkoły*. - 2012, nr 10, s. 14-15
26. Praca domowa 2.0 / Alicja Pacewicz. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, dod. "Nowe Technologie", s. 4-5
27. Praca domowa ucznia – sposoby zadawania i kontrolowania pracy domowej a udział rodziców w jej odrabianiu / Agnieszka Konieczna. // *Kwartalnik Pedagogiczny*. – 2010, nr 4, s. 147-173
28. Praca domowa ucznia w młodszym wieku szkolnym / Alicja Tatara. // *Wychowawca*. - 2018, nr 3, s. 22-23
29. Prace domowe / Magdalena Krawczonek. // *Wczesna Edukacja*. - 2020, nr 1, s. 20-21
30. Prace domowe / Aleksandra Denst-Sadura. // *Głos Nauczycielski*. - 2013, nr 42, s. 16
 - Wskazówki dotyczące prac domowych.
31. Prace domowe – za i przeciw / Małgorzata Pomianowska. // *Dyrektor Szkoły*. – 2018, nr 11, s. 57-59
32. Problemy siódmoklasistów / Małgorzata Nowak. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 1, s. 54- 57
 - Przyczyny nadmiernego obciążania uczniów klas siódmych pracami domowymi
33. Przyroda i biologia / Ewa Wojciechowska. // *Sygnał*. - 2019, nr 1, s. 12-14
 - Przykłady zadań domowych.
34. Rodzic, czyli Domowy nauczyciel / Agnieszka Konieczna. // *Psychologia w Szkole*. – 2012, nr 1, s. 124-130

Bibliografia

35. Rozmawiajmy o pracach domowych / Anna Tomkiewicz ; rozm. przepr. Anna Satel. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 3, s. 70-74
36. Rozwój przedszkolaka w domu: o realizacji zadań z podstawy programowej poza przedszkolem / Dorota Dziamska. // *Wychowanie w Przedszkolu*. - 2020, nr 4/5, s. 29-32
 - Realizacja zadań z podstawy programowej w domu. Domowe projekty.
37. Spór o pracę domową / Małgorzata Stańczyk. // *Dyrektor Szkoły*. - 2014, nr 9, s. 52-54
38. Szkolne pomysły na zadawanie lekcji / Małgorzata Nowak. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 3, s. 75-81
39. Szkoła bez nauki w domu? / Włodzimierz Kaleta. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, s. 82-85
40. Szkoła bez zadań domowych / Elżbieta Iłska. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 1, s. 47-49
41. Uczeń odrabia pracę domową / Bolesław Niemierko. // *Nowa Szkoła*. – 2014, nr 2, s. 29–30
42. Uwolnij się od błędów / Magdalena Goetz. // *Głos Nauczycielski*. - 2019, nr 4, s. 12-13
43. Zadania domowe: kontrowersyjna tradycja / Małgorzata Kowalska, Agata Blachowska. // *Sygnal*. - 2017, nr 1, s. 7-10
44. Zadania domowe: przeżytek czy konieczność? / Małgorzata Łoskot. // *Polonistyka*. - 2017, nr 3, s. 56-[57]
45. Zadania domowe warto różnicować / Wioletta Krzyżanowska; rozm. przepr. Danuta Elsner. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 3, s. 82-85
46. Zadawać, ale z sensem: prace domowe – czy to obowiązek? / Jacek Jaśkiewicz. // *Głos Nauczycielski*. - 2024, nr 11, s. 18
47. Zadawać czy nie zadawać / Piotr Skura. // *Głos Nauczycielski*. – 2018, nr 6, s. 18

Bibliografia

48. Zadawanie do domu - ewaluacja problemu / Małgorzata Nowak. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, s. 78-82
49. Zamień ułamki na procenty / Agnieszka Zielińska // *Matematyka*. - 2015, nr 5, s. 25
 - Na zadanie domowe lub podsumowanie lekcji.

Artykuły z czasopism w wersji elektronicznej:

1. Aktywność gimnazjalistów w internecie a ich spostrzeżenie pracy domowej / Natalia Bednarska. // *Ruch Pedagogiczny* [online] 2016, nr 4 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://wsp.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/RP-2016-4.pdf>
2. Budowanie strategii szkoły wobec prac domowych uczniów / Natalia Bednarska. // *Kultura i Wychowanie* [online] 2020, nr 1 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://bibliotekanauki.pl/articles/2192976>
3. E-zadanie domowe z religii / Mirosław Gogolik. // *Studia Katechetyczne* [online] 2017, nr 3 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://bibliotekanauki.pl/articles/462148>
4. Komputer jako narzędzie badania sytuacji zadaniowej w długoterminowej pracy domowej ucznia / Renata Wojtuś. // *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Mathematicae Pertinentia* [online] [Nr] 2 (2009) [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/8511?locale-attribute=pl>
5. Nauka domowa uczniów: uwagi kierowane do kandydatów na nauczycieli / Anna Łukawska. // *Nauczyciel i Szkoła* [online]

Bibliografia

- 2004, nr 1/2 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
[https://bazhum.muzhp.pl/media//files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_\(22_23\)/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_\(22_23\)-s11-18/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_\(22_23\)-s11-18.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media//files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_(22_23)/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_(22_23)-s11-18/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t1_2_(22_23)-s11-18.pdf)
6. Praca domowa / Danuta Sterna. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2019, nr 3 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>
 7. Praca domowa na lekcji języka obcego - droga do doskonalenia wiedzy i umiejętności, czy zbędne obciążenie dla ucznia i jego rodziny? / Beata Koronkiewicz. // *Języki Obce w Szkole* [online] 2010, nr 2 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: https://jows.pl/brepo/panel_repo_files/2021/07/22/ymqgkk/jows-2-2010.pdf
 8. Praca domowa ucznia: konieczność versus zbędność / Eugenia Karcz-Taranowicz. // *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Seria Pedagogika* [online] Z. 20 (2019) [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
 9. PRACA DOMOWA UCZNIA – KONIECZNOŚĆ VERSUS ZBĘDNOŚĆ | HUMANITAS Pedagogika i (publisherspanel.com)
 10. Praca domowa uczniów - przegląd badań / Natalia Bednarska. // *Ruch Pedagogiczny* [online] 2015, nr 4 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://rp.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/RP-2015-4.pdf>
 11. Praca domowa w opinii uczniów klas I-III i ich rodziców / Katarzyna Maria Błażejewska. // *Lubelski Rocznik Pedagogiczny* [online] 2021, z. 1 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://bibliotekanauki.pl/articles/1992736>
 12. Praca domowa w procesie nauczania-uczenia się uczniów klas początkowych: (rekonesans badawczy) / Piotr Kowolik. // *Na-*

Bibliografia

- uczyciel i Szkoła* [online] 2006, nr 3/4 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
[https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_\(32_33\)/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_\(32_33\)-s183-203/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_\(32_33\)-s183-203.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_(32_33)/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_(32_33)-s183-203/Nauczyciel_i_Szkola-r2006-t3_4_(32_33)-s183-203.pdf)
13. Praca domowa uczniów w edukacji wczesnoszkolnej / Katarzyna Błażejewska. // *Forum Pedagogiczne* [online] 2020, nr 1 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://bibliotekanauki.pl/articles/549767>
 14. Praca domowa w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej = Homework in the opinion of early childhood education teachers / Katarzyna Błażejewska. // *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika* [online] Z. 38 (2019) [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
https://apcz.umk.pl/AUNC_PED/article/view/35975
 15. Prace domowe w świetle prawa / Michał Długosz. // *Szkoła Specjalna* [online] 2021, nr 2 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://e-szkolaspecjalna.pl/resources/html/article/details?id=215288>
 16. Projekt edukacyjny w roli zadania domowego / Małgorzata Karwala. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2019, nr 3 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>
 17. Przekonania studentów na temat prac domowych uczniów klas początkowych / Natalia Bednarska. // *Ruch Pedagogiczny* [online] 2016, nr 1 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: <https://rp.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/RP-2016-1.pdf>
 18. Racjonalnie organizowana praca domowa dzieci w młodszym wieku szkolnym szansą na zrównoważony rozwój / Małgorzata

Bibliografia

- Kowol. // *Eunomia* [online] 2018, nr 2 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://bibliotekanauki.pl/articles/530872>
19. Sześć wskazówek do przemysłanej pracy domowej / Danuta Sterna. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2022, nr 3 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>
20. Zaangażowanie rodziców w pomoc dzieciom w wieku wczesnoszkolnym w odrabianiu zadań domowych: analiza możliwości = Parental involvement in helping children of early school age with homework: possibilities of analysis / Ewa Musiał. // *Wychowanie w Rodzinie* [online] 2020, t. 1 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://bibliotekanauki.pl/articles/2128623>
21. Zadania domowe: prac ucznia poza szkołą jako szansa na zmianę modelu edukacji / Jadwiga Szymaniak. // *Refleksje* [online] 2020, nr 4 [dostęp 29 kwietnia 2024].
Dostępny w Internecie: https://refleksje.zcdn.edu.pl/wp-content/uploads/2020/08/Refleksje-4_2020_z_okladk%C4%85.pdf
22. Praca domowa w katechezie / Stanisław Łabędowicz. // *Zeszyty Formacji Katechetów* [online] R. 14, nr 1 (2014) [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie: Praca domowa w katechezie | Zeszyty Formacji Katechetów (katecheza.radom.pl)
23. Zadania domowe w edukacji elementarnej - rozważania młodego nauczyciela / Kinga Bogacz. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2019, nr 3 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>

Bibliografia

24. Zadania domowe w perspektywie uczniów na przykładzie przedmiotu geografia / Dawid Abramowicz. // *Studia Edukacyjne* [online] 2019, nr 55 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/se/article/view/21418>
25. Zadania domowe w teorii, badaniach naukowych i praktyce / Jan Iluk. // *Języki Obce w Szkole* [online] 2020, nr 2 [dostęp 29 kwietnia 2024]. Dostępny w Internecie:
<https://jows.pl/artykuly/zadania-domowe-w-teorii-badaniach-naukowych-i-praktyce>

Wykaz zdjęć:

Zdjęcie 1. Przykład strony tytułowej książeczki <i>pt. Cykl rozwojowy pszczoły</i>	20
Zdjęcie 2. Kolejne stadia rozwoju pszczoły ilustrowane w książeczce	21
Zdjęcie 3. Postać larwy	21
Zdjęcie 4. Poczwarka	22
Zdjęcie 5. Klasowa wystawka	22
Zdjęcie 6. Przykładowa praca uczennicy <i>Ciekawskie skarpetki</i>	24
Zdjęcie 7. Kolejny przykład pracy. <i>Przygody białej skarpetki o imieniu Tęczęś</i>	25
Zdjęcie 8. Propozycja Cypriana. <i>Przygody niebieskiej skarpetki</i>	26
Zdjęcie 9. Przykład ilustracji do opowieści o skarpetkach	26
Zdjęcie 10. Druga ilustracja do książeczki	27
Zdjęcie 11. Trzecia ilustracja do książeczki	27
Zdjęcie 12. Projekt okładki	28
Zdjęcie 13. Niezwykła <i>Czarna książka kolorów</i>	30
Zdjęcie 14. Próba umiejętności rozpoznawania kształtów	30
Zdjęcie 15. Inne kształty w <i>Czarnej książce kolorów</i>	31
Zdjęcie 16. Zasoby własne. Karta ankiety w Microsoft Forms, lekcja języka angielskiego 10.05.2024 r.	60
Zdjęcie 17. Karta pracy proponowana przez uczniów; lekcja języka angielskiego 05.12.2023r.	61
Zdjęcie 18. Karta pracy; lekcja języka angielskiego 06.12.2023r.,	62
Zdjęcie 19. Karta pracy na wzór karty Kahoot	63
Zdjęcie 20. Wskazywanie drogi; lekcja języka angielskiego	64
Zdjęcie 21. Parafie w diecezji	69
Zdjęcie 22. Google My Maps	70
Zdjęcie 23. Prezentacja prac w Google My Maps	71

Wykaz rysunków:

Rysunek 1. Na lekcji matematyki	74
Rysunek 2. Na lekcji matematyki	75
Rysunek 3. Na lekcji matematyki	75
Rysunek 4. Na lekcji matematyki	76
Rysunek 5. Na lekcji matematyki	77
Rysunek 6. Euro truck simulator 2	104
Rysunek 7. <a href="https://play.google.com/store/apps/details?id=com.miniclip.p
lagueinc&hl=pl">https://play.google.com/store/apps/details?id=com.miniclip.p lagueinc&hl=pl	105

Wykaz ilustracji:

Ilustracja 1. Nabijanie broni fragment obrazu W. Kossaka "Olszynka grochowska"	50
Ilustracja 2. Panew, panewka, www.danskarchiwum.pl Austriacka inwazja 1809 r.	51
Ilustracja 3. Wybuch magazynu, prochu w reducie Ordona facebook.com – makieta reducy Ordona (projekt Andrzeja Szwedzika)	51
Ilustracja 4. Ładownica. www.koscierzyna.naszemiasto.pl , Batalia napoleońska	52
ilustracja 5. Armata ze spiżu. Facebook.com – makieta reducy Ordona (projekt Andrzej Szwedzik)	52

Wydawca:

Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie

Zespół Redakcyjny

Mariola Rink-Przybylska

Iwona Łotysz

Anna Kiełb

Izabela Szydlik

Anna Walkowiak

Współpraca:

doradcy metodyczni, konsultanci,

bibliotekarze CEN w Koszalinie

Redaktor naczelna:

Mariola Rink-Przybylska

Adres redakcji:

Koszalin, 75-654

ul. Ferdynanda Ruszczyca 16

Opracowanie materiałów i korekta:

Mariola Rink-Przybylska

Skład komputerowy:

Mariola Rink-Przybylska

Okładka:

Anna Walkowiak

ISBN 978-83-923176-1-6



Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie
ul. F. Ruszczyca 16
75-654 Koszalin
tel. 943476720
e-mail: cen@cen.edu.pl

www.cen.edu.pl